24 KASIM
1985

SİYASET 85

PARASIZ
PAZAR EKİ
100

10. ölüm yıldönümünde

FRANCO'dan GONZALES'e

DEĞİŞEN İSPANYA

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Bizim milletimizin evladı olup ona milli görüşün ne olduğu anlatıldığı zaman, bunu benimsemeyecek kimse yoktur.
NECMETTİN ERBAKAN
Kapatılan MSP Genel Başkanı

●

Solcular da milli görüşü istiyorlar.
NECMETTİN ERBAKAN
Kapatılan MSP Genel Başkanı

●

Dertliye sor, geceler kaç saattir.
SÜLEYMAN DEMİREL
Eski Başbakan

●

Romanya ve Polonya maçlarında Milli Takımın iskeleti ortaya çıkacak.
COŞKUN ÖZARI
Milli Takım Teknik Direktörü

●

Bu ülkeye bu kadar üniversite öğrencisi gerekli değil.
ADNAN KAHVECİ
Başbakanlık Başdanışmanı

●

Gazeteler lotarya yerine şarkı sözlerini yazsalar, iyi satış yaparlar.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Türk erkeğine AIDS bir şey yapamaz.
BEDRETTİN DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı

●

İşçi hareketi adeta tahrik ediliyor.
SADIK ŞİDE
Türk-İş Genel Sekreteri

●

Hepiniz de yanlış yazmaya başladınız.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Üniversitelerde Yüksek Öğretim Kurulu ve formundan sonra, başarı çok yükselmiştir.
İHSAN DOĞRAMACI
YÖK Başkanı

●

Neden yükselme var, onu bilemiyorum.
CAHİT ARAL
Sanayi ve Ticaret Bakanı

●

Bugünlerde konuştuğum herkeste iyimserlik görüyorum.
WİLLİAN E.RAU
ABD İstanbul Başkonsolosu

●

Ağca'yı yarım saatliğine bize verin, konuşturalım.
ABUZER UĞURLU
"Baba"

Enflasyon yüzde 40'ın altında dedik. İnşallah öyle olur.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Asgari ücretle çalışanlar şu anda çok küçük bir gruptur.
MUSTAFA KALEMLİ
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

●

Kör tuttuğunu... misali, vergi verebilenden daha çok almaya çalışıyorlar.
HALİT NARİN
TİSK Başkanı

●

Futbolcuları üzmeyelim.. Ben üzülmeye razıyım.
COŞKUN ÖZARI
Milli Takım Teknik Direktörü

●

Zam yapmak kolay bir iş değil, cesaret işi. Zam yaparken acı duyuyorum.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Biz bu filmi çok seyrettik.
MUSTAFA TAŞAR
ANAP Genel Sekreteri

●

AET'ye giremezsek ideal bir pazar olan ABD'ye yöneleceğiz.
EKREM PAKDEMİRLİ
Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı

ANAP'ın AIDS'le ile bağlantısı yok, çünkü kimse ile birleşmedik, nikâh yapmadık.
MÜKERREM TAŞÇIOĞLU
Kültür ve Turizm Bakanı

●

Beni tarihten silmeye çalışıyorlar.
CELAL BAYAR
Eski Cumhurbaşkanı

●

DÇM borçlarını kim almışsa onun ödemesi gerekir.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Eğer ekonomiyi bilseydim, Ticaret Odası Başkanı olur muydum?
NUH KUŞÇULU
İTO Başkanı

●

Ayıptır söylemesi ama, halk sömürülüyor.
MEHMET YAZAR
İşadamı

●

Ben sağ oldukça, Türkiye'de komünist parti kurulamaz.
MUSTAFA TAŞAR
ANAP Genel Sekreteri

●

Sadece doğayı koruyalım, bir şey yapmayalım zihniyeti ile hareket edersek, insanların denize girmesine bile karşı çıkmamız lazım.
AHMET KARAEVLİ
Devlet Bakanı

●

Robot kullanmayız diyenler olacak... Bunların "vatan haini" damgası yemeleri lazım.
PROF. DR. NEJAT İNCE
TÜBİTAK Genel Sekreteri

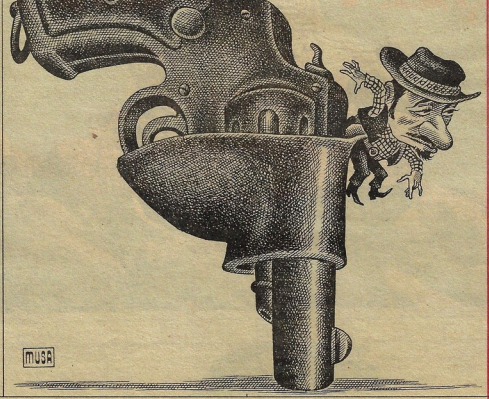

haftanın portresi

"Kralsız krallık"ın Kralı: GENERAL FRANCO

Bundan 10 yıl önce, 20 Kasım 1975'te ölen General **Franco** diktatör tipinin klasik örneğiydi. İktidara gelişinden ölümüne kadar tedhiş ve baskı yöntemlerini bir an olsun elinden bırakmamıştı. **Franco** 4 Aralık 1892'de El Farrol'da doğdu. Silik bir öğrenci olduğu Toledo'daki piyade okulunu 1910'da bitirdi. 1912'den itibaren 15 yıl süreyle Fas'ta görev aldı. Fas'a gittiğinde bir teğmen olan Franco, 14 yıl içinde generalliğe yükseldi. 1927 yılında İspanya'ya döndükten sonra Saragosa askeri komutanlığına atandı. 1933'te Balear Adaları'na gönderildi, daha sonra İspanya'da sağcıların zafer kazanması üzerine anayurda çağrılarak Kara Kuvvvetleri Komutanlığı'na atandı. Komutanlığa gelir gelmez yaptığı ilk iş Asturya'daki maden işçilerinin grevini bastırmak oldu. 1936 yılında başlayan İspanya İçsavaşı üç yıl sürdü ve 1 milyon İspanyol'un hayatına mal oldu. İçsavaştan sonra İspanya'nın tek hâkimi Franco'ydu. İçsavaşın sona ermesinden iki gün sonra Nazi Almanyası ile dostluk anlaşması imzaladı. General bu dönemde içte baskı rejimini daha da yoğunlaştırırken, dışta Hitler ve Mussolini ile yakın ilişkiler kurdu. İspanya'nın Birleşmiş Milletler'e yaptığı üyelik başvurusunun 12 Aralık 1946'da reddedilmesi Franco'nun ülkedeki baskıları artırması için bahane olmuştu. 1947 yılında referanduma sunduğu yasayla yerini alacak kişinin kendisi tarafından seçileceğini belirledi ve yürürlükteki yönetim biçimini "Kralsız krallık" olarak nitelendirdi. 20 Aralık 1973'te bombalanan Başbakan **Blanco**'nun ölümü üzerine baskı rejimi bir kat daha sertleşti. Franco'nun bir ayağı çukurdayken, 27 Eylül 1975 tarihinde 5 Bask milliyetçisini idama göndermesi üzerine bütün dünyada protesto gösterileri düzenlendi. Franco'nun ölümünden iki gün sonra **Juan Carlos** mecliste yapılan bir törenle kral ilan edildi. Böylece İspanya 44 yıllık bir aradan sonra yeniden krallığa döndü.

haftanın fotoromanı

MDP Genel Başkanı Ülkü Söylemezoğlu ve DYP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk *(Fotoğraflar: RIZA EZER)*

dünya kulisi

ABD
Suikasttan sonra

Hayranı olduğu film artisti ***Jodie Foster****'in ilgisini çekebilmek için 1981'de ABD Başkanı* ***Ronald Reagan****'ı öldürme girişiminde bulunan* ***John Hinckley****, bu sefer daha sessiz sedasız aşık oldu. Washington'da suç işleyen ruh hastalarının tedavi gördüğü bir hastanede kalan Hinckley, aynı hastanede bulunan* ***Leslie de Veau****'ya aşık. On yaşındaki kızını öldürdükten sonra intihar girişiminde bulunan Veau ile Hinckley ayrı bölümlerde kaldıkları için çok az görüşebiliyorlar. Buna rağmen - fırsatını bulduklarında birbirlerine hediyeler ve aşk mektupları veriyorlar.* □

FRANSA
De Gaulle'ün hayranları artıyor

Le Figaro'nun, ***Charles de Gaulle****'ün ölümünden 15 yıl sonra yaptığı bir ankete göre, Fransızların yüzde 68'i de Gaulle'e hayran, yüzde 49'u* ***"Gaullizm"****'i tamamen aşılmış bir kavram olarak görüyor, yüzde 21'i ise kendisini "Gaullist" olarak nitelendiriyor. Figaro'nun anketi bundan 4 yıl önce yapılan benzer bir anketle karşılaştırıldığında ortaya Charles de Gaulle'ün giderek daha fazla sevildiği, buna karşılık "Gaullizm"e ilgi duyanların sayısının azaldığı sonucu çıkıyor.* □

BASIN
Beş Amerikalıdan biri

Amerikan Kongresi tarafından açıklanan bir rapora göre her 5 yetişkin Amerikalıdan biri gazete okuyamıyor. Söz konusu araştırmada, beyazların yüzde 16'sının, siyahların yüzde 44'ünün ve İspanyolca konuşan ABD vatandaşlarının yüzde 56'sının sadece kendi isimlerini ve bazı basit kelime ve cümleleri okuyup, yazabildikleri belirtiliyor. □

FEDERAL ALMANYA
Çevre koruma önerisi

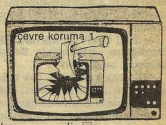

Hür Demokrat Parti Baden - Württemberg eyaleti Başkanı ***Walter Döring*** *ARD ve ZDF televizyonlarından, programları arasında çevre korumasıyla ilgili küçük spotlar yayımlamalarını istedi. Döring'in isteği kabul edilirse halkın çevre korumasına nasıl aktif bir biçimde katılabileceği spotlarda verilecek pratik örneklerle anlatılacak. "Konkret" dergisi Döring'in önerisine yukarıdaki karikatürle cevap verdi.* □

İNGİLTERE
İşsizlik yardımının yararları

İngiliz hükümetinin aldığı tasarruf önlemleri en fazla zaten güç şartlar altında yaşayan genç işsizleri etkiliyor. Gençler aldıkları işsizlik yardımının kesilmemesi için bir şehirden diğerine göç ediyorlar. İşsizlik yardımı Londra'da 8. haftanın sonunda kesilirken, küçük şehirlerde bu süre 14 güne düşüyor. Başbakan ***Thatcher*** *ise gençlerin ordan oraya göç etmesinin yararlı olduğunu, çünkü onlara başka başka şehirlerde iş arama olanağı verdiğini, ayrıca ailelerinin yanına dönme umudunu da arttırdığını savunuyor.* □

HAFTANIN KONUĞU

BEDRETTİN DALAN

8 çocuklu bir ailenin çocuğu olan İstanbul Anakent Belediye Başkanı Bedrettin Dalan, babasının demiryolcu olması nedeniyle birçok yer dolaşmış, ama Bayburtlu.

AHMET TAN

5 milyon nüfuslu İstanbul, 150 küsur devlet arasında 70-80'i ile boy ölçüsecek durumda. Ama bunun Belediye Başkanı **Bedrettin Dalan**'da **"başbakanlık vasıfları"** olup olmadığı tartışmaları ile ilgisi pek yok.

Kendisini bu "sıfat"a layık görenler yorumlarında dip notu olarak, İstanbul sermayesinin ileri gelenlerinin Dalan'la ekonominin gidişatı üzerine yaptıkları toplantıyı kullanıyorlar. Dalan'ın Amerikan hükümeti tarafından resmen Washington'a davet edilmiş olmasını, hepsinden önemli-

lasyonu 5 senede yüzde 50'ye indirdi. Önümüzde ocak ayı var. O ayın 24'ünde benzer kararlar tekrarlansa enflasyonun geri kalan yüzde 50'si de kaldırılabilir mi?

"Bu enflasyon tartışması benim işim değil. Bu hükümet işidir. Ben, ayıptır söylemesi, belediye hizmetlerinin aksamaması için tuvalete zor gidiyorum. Benim işim ayrıdır. Ama şunu söyleyeyim. Sayın Özal'ın kafasındaki şey enflasyonu kesinlikle düşürmektir. Bunu iyi biliyorum."

— Peki enflasyon, zengini daha zengin yaptığına göre, 24 Ocak Kararlarını alan Özal, bir iş adamı olarak sizin daha da zen-

gin olmanızı önlemiştir.

"Evet öyle."

— Ama, deyim yerinde ise, teselli mükafatı olarak öteki zenginlere nasip olmayan bir şekilde, size de İstanbul Belediye Başkanlığı nasip olmuştur.

"Evet.. Allaha şükür. Halka hizmette inşallah mahçup olmayacağız."

— Yani bugünkü durumunuzu 24 Ocak'a ve 12 Eylül'e borçlusunuz. Yoksa, siyasete girmezdiniz.

"Evet, daha önceki karşaşalı politik dönemde, üzerinize pislik gelmesin diye siyasete bulaşmaya herkes gibi ben de korkardım."

Dalan koltuğunun arkasına yaslanıyor. Tam yeni bir söze başlayacak ki telefonu çalıyor. İstanbul Belediye Sarayı'nın başkanlık makam odasındayız. Tavandan yere, duvardan duvara geniş camlardan, Şehzade Başı Camii'nin kubbesi ve minareleri görünüyor. Onun hemen arkasında bin yıllık Bozdoğan Kemeri. İstanbul trafiğinin uğultusu, uzaktan duyuluyor. Başkanın arkasında İstanbul'un birbirine yapıştırılarak oluşturulmuş birleşik bir uzun fotoğrafı. Yanındaki duvarda, 1920'den bu yana başkanlık yapmış kişilerin resimleri. Karşıki duvarda altıya beş durmuş bir saat. Atatürk ile Evren'in karşılıklı resimleri. Sade bir koltuk takımı. Sehpanın üzerindeki vazoda yapma bir çiçek demedi.

Başkanın makam masasının üzeri hayli kalabalık. En önde çeşitli çivi süslemeleri ile yapılmış bir "Bedrettin Dalan" levhası. Çeşitli plaketler, küçük biblolar, kalemlik, vesaire.

Dalan resimlerinde uyandırdığı izlenimin aksine, "oldukça" orta boylu. Biraz da kilolu.

Duvardaki eski başkanları gösteriyoruz. 26 fotoğraf var. İstanbul, 65 yılda demek ki, 26 belediye başkanı görmüş:

— Sayın Dalan, bu belediye başkanları arasında en beğendiğiniz hangisi? Ya da sizce en başarılısı kimdir?

Dalan ayağa kalkıyor. Resimlerin yanına gidip inceliyor. Sonra dönüyor:

"Bence en büyük hizmeti İstanbul'a yapmış olan Menderes'tir."

— Menderes yanılmıyorsam, Başbakan idi.

"Ama en büyük hizmeti o yapmıştır."

— Eski belediye başkanlarından kimi takdir edersiniz?

"Hiç birisini ayırt etmem. Ancak dediğim gibi, İstanbul'un önemini kavramış siyasetçi Menderes'tir."

— İleride bir belediye başkanı olarak, İstanbullulara sizi hangi hizmetinizle anmalarını istersiniz, dilersiniz?

"Hizmette bir ayırım gözetmem."

— Hangi eseriniz? Haliç konusuna çok önem veriyorsunuz, o mu?

"Hayır. Bütün sorunları önemlidir. İstanbul'un su meselesi de Haliç kadar, ondan da fazla önemlidir. Kanalizasyon da önemlidir. Ama dediğim gibi, bütün meseleler birbirine bağlıdır. Ve birlikte planlı biçimde çözümlenmelidir."

— İstanbullu olmayan birisinin İstanbul'a belediye başkanlığı yapmasını nasıl yorumluyorsunuz?

"İstanbul'un yüzde 74'ü İstanbullu değildir. Ben de onlardan biriyim. Çoğunluktan biriyim yani, ben Eskişehir'de doğdum. Ama aslen Bayburtluyum. Aydın'da büyüdüm."

— İstanbul'a ne zaman geldiniz?

"Üniversiteyi okumak için geldiğimde, 1958 senesinde."

— Yaşam öyküsü"nü sonraya erteleyerek konuyu değiştiriyoruz:

— Haliç'ten gelen "Tapu deliniyor" fervatlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

"O feryatlar Haliç'ten değil, Perşembepazarı'ndan, o da bildiğiniz birkaç güçlü kişiden geliyor.. Hepsi o kadar."

— Peki Haliç'i temizleme projesine, neden kirliliğin en yoğun olduğu en içerideki bölümden başlamadınız da, nispeten ortalık yerden başladınız?

İÇİMİZDEN BİRİLERİ / *Hikmet Çetinkaya*

Emekliler kahvesinde...

Kimisi işçi, kimisi memur, kimisi Bağ-Kur emeklisi. Ama tümünün istemleri, tutkuları aynı:

— Bizim üç aylıklar artık yetmiyor.

Öğle saatlerine yakın, pırıl pırıl bir günde Eşrefpaşa'daki "Umutsuzlar Çayevi"nin önünde oturuyoruz. "umut" arayanlarla.

Ahmet Eroğlu, 1 kasımda bankaya gitmiş erkenden. Kuyruğa girmiş, saatlerce beklemiş. Sonra gerisin geriye dönmüş "Umutsuzlar Çayevi"ne.

"Neden?" diye soruyoruz. Ellerini kenetliyor, gözlerini karşıdaki apartmanlara çeviriyor...

— Çekleri vermediler bu ay, yine parasız kaldık.

— Niye?

Başı omuzları arasında küçülüyor, kayboluyor...

— Biz çeklerimizi kırdırarak yaşarız...

— Nasıl oluyor bu, anlatır mısınız?

— Benim üç aylık emekli maaşım 120 bin lira. Üç ay önceden alır, kırdırırım bankaya. Şimdi kasım ayındayız değil mi? Çekleri kırdırmam gerek, ama bankaya gelmemiş.

— Gelseydi...

— Gelseydi kırdıracaktım. 120 bin lira yerine 114 bin lira alacaktım. Onu yeniden üç aylık ibbarlı vadeli bankaya yatıracaktım. 114 bin lira, üç ayda 14 bin liraya yakın faiz getiriyor. Bu da bizim ek gelirimiz. Bir de vergi iadesi eklenince maaşımız kendiliğinden ayda 9-10 bin lira artıyor.

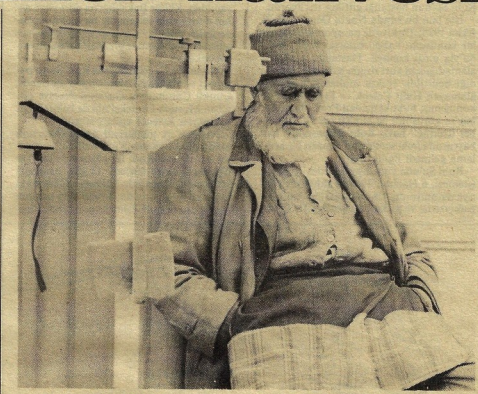

— Yani aylığınız 50 bin lira oluyor.

— Evet, aşağı yukarı...

— Vergi iadesinin yüzde 15 olması işinize yaradı.

— Yaradı, ama bu ay çekleri alıp kırdıramadık. Bakkaldan, kasaptan, manavdan borç yiyeceğiz. Fatura vermezler, fiş de. Beş bin lira ayda vergi iadesi kaybım var. Bir de banka faizi kaybım. Kısaca hem 10 bin lira kaybettim, hem de borç yiyecegim...

Enver Zorluoğlu ise emekli işçi. O da üç ayda 120 bin lira alıyor. İşçi emeklisi Enver Zorluoğlu, **"Ben Giritliyim. Zeytini çok severim"** diyor ve ekliyor:

— Zeytine pazarda bakıyorum, alamıyorum. Zeytinin kilosu 1000-1200 lira. Almaya elim varmıyor, sadece bakıyorum.

— Her gün burada mısınız?

— Bütün günümü işte bu yerde geçiriyorum. İş yok, güç yok. Banka faizi ile yaşıyoruz. Ama bazı banka müdürleri kızıyorlar bizim yaptığımız işe. Biz de bir bankada kırdırıp, başka başka bankalarda faize yatırıyoruz.

Kahve sahibi **Halil Toptaş** ise işinden memnun. **"Onlar olmasa, biz aç kalacağız"** diye konuşuyor. Sonra demlediği taze çayları müşterilerine dağıtıyor...

Ayrı bir dünyası, bambaşka bir yaşam biçimi var emeklilerin. Kimileri ek iş yapıyor. Kahveden çıkıp yürüyoruz. Akdeniz güneşinin sıcaklığı **Halil Güner**'in yüzüne vurmuş, uyuyor.

— Bizi tartar mısınız?

Uyanıyor. Tartılıyoruz ve 5 lira ödüyoruz.

"Ben emekli işçiyim" diyor ve anlatıyor:

— Üç ayda 87 bin lira alıyorum. Şu tartıyla da iyi iş çıkıyor gözel havalarda. Ayda 8-10 bin lira kazanıyorum. Kahvede oturacağımıza çalışıyoruz. □

"Fark etmez. Meslek önemli değil, yeteneklerim kâfi. Para kazanmak için kâfi."

Belediye Başkanı Dalan'ın işbilirliği ve işbitirliği, öyle anlaşılıyor ki, yalnız şirket kurmayı, para kazanmayı değil, koşullar gerektiriyorsa, parti kurmayı da kapsıyor. Dalan "ömrü hayatında" daha önce hiç politika ile uğraşmamış, bir partiye kaydolmamış, siyasetçilerle arkadaşlık yapmamış.

O halde nasıl olmuş da yaşam biçimini değiştirip, şirket kurmak yerine "parti kurma"ya yönelmiş?

Dalan, her şey 24 Ocak Kararlarını alan Sayın Özal'a hayran olmakla başladı diyor. Ama Özal ile ancak partinin kurulmasından altı ay önce tanışmak fırsatı elde ettiğini belirtiyor. Dalan'ın "politik" hikâyesinden önce, kendi yaşamöyküsünü dinlemek daha uygun olacaktı.

Dalan derin bir göğüs geçirerek söze başlıyor:

"Benim hayat hikâyem, oldukça değişiktir. 1944'de Eskişehir'de doğdum. Ama Eskişehirli değiliz. Aslen Bayburtluyuz. Demiryolcu bir babanın oğluyum. Babam memur sayılıyordu, ama işçi idi. "Gardöfren" yani. sekiz kardeşiz. Aynı anne babadan. Yedi yaşında iken babam emekli oldu, 1948 yılında Eskişehir'den Aydın'a göç ettik. Kardeşlerimle birlikte çalışmak zorunda idik. Ben tarlada çalıştım. Sulama, pamuk toplama, kanal yapımında çalıştım. Toprağımız falan yoktu. Başkasının yanında ırgatlık yapıyordu. Babam 86 yaşında rahmetli oldu. Annem sağ. Germencik'te oturuyor. Arada telefonlaşırız.

Sonra liseye başladım. İzmir'de sigara fabrikasında kâtiplik yaptım. Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a Teknik Üniversite'ye kaydoldum. Üniversitede iken de ortaokul, lise öğrencilerine evlerinde ders vermeye başladım. Bu iş uzun yıllar devam etti. Bugün benim ders verdiklerim arasında doktorlar, doçentler var. Ders vererek para kazandım."

— Para kazandım derken, sermaye biriktirecek kadar falan mı yani?

"Aşağı yukarı. Çünkü, ben mühendis olarak fakülteyi bitirip, demiryollarında işe başladım. Aldığım aylık, ders vererek kazandığımdan çok azdı. Ders vermekte profesyonel olmuştum. 160 kadar öğrencim vardı. Ama okul bitince bu işten vazgeçtim. Yıl 1965."

— Niye vazgeçtiniz? Belki, ilim irfanla, öğrencilerle uğraşmak sizin de bir gün Doğramacı gibi bir ilim büyüğü olmanızı sağlardı.

Emlakini belediyeye hibe edenler için Haliç bittiği zaman büyük bir mermer blok yaptıracağım ve üzerlerine isimlerini yazıp Haliç'in en saltanatlı yerine diktireceğim.

"Öğretmeyi çok severim. Başarılı olurdum. Çocukları da çok severim. Belki ilkokul öğretmeni olmak beni çok memnun ederdi.

Neyse kader böyle imiş demek ki. Nerde kalmıştık. Demiryollarında Ankara-Haydarpaşa sinyalizasyonu kurulmasında şantiye ve montaj mühendisi olarak sorumluluğu ben yürüttüm. Üç yıl çalıştım bu görevde. Nişanlandım, ayrıldım."

— Hanımefendi de demiryolcu mu idi?

"Hayır, komşumuz idi. Üst katta."

Ytong fabrikasına geçtim. Oradan ayrıldım, Vakko fabrikasına girdim."

— Peki, hiç gençken veya daha sonra, İstanbul'un bir gün başına geececeğinizi hayal falan etmediniz mi?

"Hayır?"

— Peki, zor olmadı mı birdenbire kendinizi böylesine büyük bir kentin en yüksek, en sorumlu mevkiinde bulmak? Herhangi bir zihni hazırlığınız olmadan...

"Belki aklımdan bir vatandaşın geçirdiği kadar geçirmişimdir. Benim de elimde bir yetki olsa, şu işi şöyle düzeltirdim diye."

— Öyle bir örnek var mı aklınıza gelen?

"Mesela öğrenci iken, 28 numaralı otobüsle, Beşiktaş'tan Fatih'e giderdim. Otobüs, Unkapanı'nda hal civarına gelince trafik tıkanıklığından dakikalarca sıcakta, soğukta otobüsün içinde beklerdik. Şimdi, hal binası Yenikapı'ya taşımıyor. O zamanlar bu hali buradan kaldırmak lazım diye aklımdan geçmişti. Gümüşsuyu Halı Fabrikasında müdür olarak çalıştım. Hissedar değildim. Bugün kime sorsanız, halı teknolojisini Türkiye'de en iyi bilen kimdir diye, beni gösterirler. Bu işin bir numarası sayılırım. Halı fabrikasından ayrıldım."

— Niye ayrıldınız?

"Verilen bazı sözler yerine getirilmedi. Hissedarlık gibi.. 1978 yılında ilk defa doğrudan kendi hesabıma çalışmaya başladım. Bir fabrika kurdum. Halı makineleri yapan bir fabrika. Bir anonim şirket. Bir mühendis ortağım daha var. İç piyasaya mal yetiştiremez olduk. Satışları ben yapardım, piyasayı iyi bilirim. Ben ayrıldıktan sonra satışlar düştü. Çünkü yapmak başka şey, satmak başka. Ben satış konusunda iddialıyım."

— İşinizi kardeşleriniz sürdürse. Olmuyor mu?

"Hayır onların ayrı işleri güçleri var. Biri işçi, biri öğretmen. Çoğu Aydın'da Germencik'te. Bir kız kardeşim, İstanbul'a yeni tayin oldu."

— Peki onlara yardım ediyor musunuz?

"Yardım konusu söylenmez. Türkiye'de aile bağları sıkıdır. Herkes kendi imkânları içinde geçinir. Ailesel olarak maddi manevi dayanışma bizde de herkes kadardır."

— Kaç lira maaşınız var?

"270 bin lira."

— Geçinebiliyor musunuz?

"Ben her para ile geçinebilirim."

— O nasıl oluyor?

"Çünkü en kötü şartları yaşadım, biliyorum. Her durum için Allah'a şükretmek lazım."

— Peki asgari ücretle de geçinebilir misiniz?

"Asgari ücretle geçinemem. Şu günkü standartlarla bu mümkün değil."

— Sizin standartlarınızla mı yani?

"Evet şunu söyleyeyim. 1960'lı yıllarda 100 lira ile geçiniyordum. Bugünün on bin lirası falan yani."

— Pahalılık bugünün en önemli sorunu deniyor. Bu görüşü paylaşıyor musunuz?

"Bu politik bir soru."

— Olsun, ne çıkar?..

"Şunu söyleyeyim. Nüfus her yerde artıyor.."

— Hayır, Batı Avrupa'da pek artmıyor. Hatta Batı Almanya'da falan azalma tehlikesi var.

"Ama dünyada genel olarak artıyor. Azalan yerlere dikkat edin, enflasyon yok veya çok az. Nüfus çok artıyorsa enflasyon da problem de orda var."

Dalan öyle anlaşılıyor ki, enflasyon konusunda Başbakan Başdanışmanı **Adnan Kahveci**'den daha değişik bir buluş peşinde. Kahveci gibi eski döviz mevduatını değil, enflasyonun suçlusu olarak bir anlamda "seri çocuk imal eden anne babaları" görüyor.

Oysa ki, sekiz çocuklu bir ailenin çocuğu olarak, kendisi de "suçlu" bir kökenden geliyor.

Ancak Dalan, bu enflasyon meselesine fazla dalmak istemiyor:

"Bu" diyor, "çizmeyi aşmak olur."

Dalan, "çizmeyi aşmama" konusuna fazla özen gösteriyor.

Bu "yukarıya doğru tırmanacağı" iddialarını kendisinin de fazla ciddiye aldığını mı gösteriyordu. Kimbilir? □

Ruhi Su'nun pasaport alışının gerçek öyküsü

Pasaport verildiğinde iş işten geçmişti

SIDIKA SU

31 Ekim 1985 tarihli Cumhuriyet'in 7. sayfasındaki bir haberde, milletvekili **Cüneyt Canver**'in pasaport **tahditlileri** ile ilgili sorusunu yanıtlayan İçişleri Bakanı **Yıldırım Akbulut**'un **Ruhi Su**'ya pasaport verilmesi konusunu yeniden gündeme getirdiği görüldüyordu. Cumhuriyet Ankara Bürosu'nun haberine göre İçişleri Bakanı Sayın Akbulut, **"Ruhi Su'ya pasaport için geç başvurulduğunu, bir hafta içinde pasaport verildiğini"** öne sürerek, **"Ruhi Su'nun pasaportunu ben takip ederek çıkarılmasına yardımcı oldum"** diyordu.

Ruhi Su'nun ölümünü izleyen günlerde pasaport konusunda yoğunlaşan yurt içi ve yurt dışı eleştirileri de aynı doğrultuda yanıtlamıştı sayın bakan. Ayrıca Ruhi Su'nun eşinin (yani benim) başvurusu olmadığı gerekçesine de sığınılıyordu gecikme için.

Gelişmelerin yakın tanıklarından **Mustafa Ekmekçi** 28.9.1985 tarihli "Müzelik Pasaport" başlıklı yazısında ana çizgileriyle anlattı öyküyü. Ama görüldüğü gibi bu açıklama da yetmemiş olmalı ki, bir çeşit savunma güdüsüyle yanlış bilgileri aktararak kendini aklamaya çalışıyor sayın bakan. Pasaport işini kendisinin "takip" ettiğini, pasaportun "çıkarılmasına yardımcı olduğunu" belirtiyor özellikle. Sayın bakana göre, bu konuda elden gelen yapılmıştır, ama Ruhi Su geç başvurduğu için **geç kalınmıştır.**

Oysa gerçek bu değildir. Kimi röportaj, haber ya da yazılarda sözlü bilgiye dayanılarak belirtildiği gibi 1982 de değil Ruhi Su'nun başvuru tarihi. Daha önce. Benim, eşi Sıdıka Su'nun başvurusu ise ondan da önce. İçişleri Bakanı Sayın Akbulut'un, basının, özellikle Cumhuriyet'in ilgisi sonucu konu kendisine getirildiğinde ilgilendiği doğru. Ama geçikmiş bir ilgi bu. Sayın bakanın pasaport verilmeden önceki yılan hikâyesini bilmemesi de olanaksız. Öyleyse öyküyü tarihleyerek, belgeleyerek yeniden anlatmak gerekiyor. Gerekiyor ki geleceğe doğru bilgiler kalsın.

Ruhi Su'ya ilk kez bütün engeller aşılarak 1977'de pasaport verildi. Bütün engeller aşılarak, diyorum; çünkü Ruhi Su 1952'de tutuklanmış, beş yıla hüküm giymiş, bu siyasal tutukluluk **"tahditli"** sayılmasına yetmişti. Hapisten çıktıktan sonraki 30 yıl içinde Ruhi Su hakkında benzeri suçlamayla açılmış bir dava, verilmiş bir yargı kararı yoktur. Yoktur ama 1977'ye gelinceye kadar da bu "tahdit" duvarı aşılamamıştır.

1977'de alabildiği pasaportuyla yurt dışında konserler vermek olanağına kavuştu Ruhi Su. 12 Eylül'den sonra da çıktı yurt dışına. Mart 1981'de Avustralya'ya gitti konser için. Ekim 1980'de de Almanya'ya.

Türkiye'ye dönüşünde pasaportunun dolan süresini uzatmak için **2 Kasım 1981**'de İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün ilgili şubesine başvurdu Ruhi Su. Ben ise **23 Nisan 1981**'de başvurmuştum pasaport almak için. Bana, ilk kez pasaport verileceği için evraklarının İçişleri Bakanlığı'na gönderildiği ve beklemem gerektiği söylenmişti. Ruhi Su'ya da ikinci bir emre kadar beklemesi.

Bu bekleme nedense hiç bitmedi. Bu süre içinde Ruhi Su yurt dışından gelen konser çağrılarını ya yanıtlamadı ya da reddetti. Ama başka bir gelişme pasaport konusunu gündeme getirmekte geçikmedi: Ruhi Su hastaydı.

Yıl 1983'tü. Parkinson üzerinde duruldu önce. Sonra boyun kireçlenmesi dendi. Ardından prostat üzerinde yoğunlaşı kuşkular. Yıllar önce bir kist ameliyatı da geçirmişti. 1984 sonbaharına gelindiğinde biopsiye karar verildi. Bir gerçek vardı ortada: Ruhi Su'nun hastalığı gittikçe ilerliyordu.

İşte tam bu sırada Nokta Dergisi (15-21 Ekim 1984) Türkiye'de pasaport alamayanlar konusunu haber-röportaj yaptı. Ruhi Su'ya girdi konuya. Hastalığı, pasaport alamadığı için yurt dışına tedaviye gidemediği belirtildi. Nokta muhabiri pasaport alamayan **Halit Çelenk** ve **Erdal Öz**'le de konuşmuş, hukuki açıdan Prof. **Rona Aybay**'ın görüşünü de almıştı ayrıca. Bu haber üzerine ' hayır Ruhi Su pasaport için başvuruda bulunmamıştır' benzeri bir açıklama gelmedi ilgililerden.

Ruhi Su'nun yurt dışında tedavi görmek istemesi, 6 Haziran 1984'te aldığı bir çağrıya dayanıyordu. Uluslararası tüne sahip bir psikiyatrist ve psikoterapist olan **Dr.Lotze**, mekteydi.

Ayrıca yurt dışından çeşitli başvuruların yapıldığı, Kültür Bakanlığı'na dört yüzü aşkın müzisyenin imzaladığı bir mektup gönderildiği, Ruhi Su'ya pasaport verilmesi için aracılık yapılmasının istendiği haberleri dolaşmaktaydı.

Nisan 1985'e gelindiğinde Ruhi Su'ya pasaport verilmemesi olayı birden alevlendi. Çünkü Cumhuriyet Gazetesi devreye girmişti. Mustafa Ekmekçi'nin de belirttiği gibi **Şükran Ketenci** kolları sıvamıştı.

Nisanın ilk günleriydi **Atilla Özkırımlı** aradı. Şükran Ketenci'nin Ruhi Su'yu ziyaret etmek istediğini, iki gün sonra birlikte uğrayacaklarını söyledi. O gün pasaport konusunu kurcaladı Şükran. Yukarıdaki öykü anlatıldı ona da. Resmi süre uzatma başvurusu dışında Ruhi Su'nun kendisi hiç

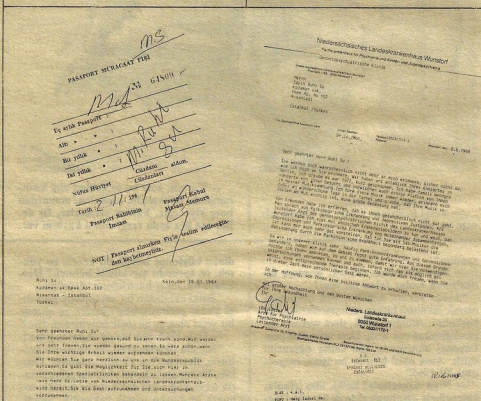

Ruhi Su'nun 2 Kasım 1981 tarihini taşıyan pasaport müracaat fişi, Dr. Lotze'nin Ruhi Su'ya yazdığı hastalığını karşılıksız tedavi edeceklerini bildiren mektubu, Alman yazarların Kültür Bakanlığı'na yazdığı mektup ve pasaport verilmediği için müracaat masrafının geri iaede edildiğini gösteren belge.

Ruhi Su'ya yazdığı bir mektupta, 1977'de Berlin'de verdiği konserde kendisini dinlediğini belirtip hayranlığını dile getirmekte, kliniğinin parkinson alanında çalıştığını, tedavisini karşılıksız üstlenmeye hazır olduğunu bildirmekteydi. Bu bir umuttu Ruhi Su için.

Bu arada Nokta Dergisi'nin haberinde yapılacağı bildirilen biopsinin sonucu alınmış, Ruhi Su'ya prostat kanseri teşhisi konmuştu. Kendisine hiçbir zaman söylenmeyecek olan bu kötü haber hızla yayıldı. Ama pasaport olayında herhangi bir gelişme yoktu. Resmi başvuruya kesin bir yanıt alınamadığı için, dostları, böylesi durumlarda hep yapılagelldiği gibi üst düzeyde özel girişimlerde bulunmaktaydılar. Yanıt hep aynıydı: Bir süre beklemesi gerekbir özel girişimde bulunmamıştı. Bulunmaya da kararlıydı. Dostları, onu sevenler uğraşmışlardı hep. Bu işin peşine düşeceğim, dedi Şükran Ketenci. Düştü de.

6 Nisan 1985 tarihli Cumhuriyet'te yer alan bir haberden, 6 Ocak 1985 tarihinde altı Alman sanatçısının Kültür Bakanlığı'na başvurduğunu öğrendi kamuoyu. **Heinrich Böll, Wolf Bierman, İngeborg Drewitz Günther Grass, Siegfried Lenz, Günther Wallraff** imzalı mektupta Ruhi Su'nun yurt dışında tedavi edilebilmesi için pasaport verilmesine aracı olması isteniyordu Kültür Bakanlığı'ndan. Aynı sanatçılar Ruhi Su'ya da bir mektup göndermişlerdi.

Bu arada, Şükran Ketenci'nin Cumhuriyet'in Ankara Bürosu'yla, Mustafa Ekmekçi'yle, **Uğur Mumcu**'yla konuştuğunu öğrendik Atilla Özkırımlı'dan. Nitekim Mustafa Ekmekçi 8 Nisan 1985 tarihli yazısıyla konuya eğildi. Ayrıca yazıyla yetinmeyip harekete de geçti. "Tahdit"in kalkması için nereye başvurulabilecekse oraya başvurulması gerekiyordu. Hem de geçikmeden. Ardından 16 Nisan 1985'te Uğur Mumcu bir yazıyla yetkililere seslendi.

Kültür Bakanı da artık ilgilenmekteydi konuya. Şükran Ketenci, dört bir yafia telefon yağdırırken **Mehmet Barlas**'ı da aramış, ilgisini istemişti. Bizim haberimiz yoktu bundan. Başlangıçtaki bu gelişmeleri Özkırımlı'dan öğreniyorduk. Nitekim Mehmet Barlas da bir yazıyla Kültür Bakanı'nı göreve çağırmıştı. Ama Bakan'ın ilgililerle görüşme dışında yapabileceği bir şey yoktu. Sonunda konu, Mustafa Ekmekçi'nin "Müzelik Pasaport" yazısında açıkladığı gibi, Uğur Mumcu ve kendisi tarafından Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Necdet Üruğ**'a yansitiliyor. Sayın Üruğ konuyla yakından ilgileniyor.

Ama nedense, gayriresmi olarak kulaklara fısıldanan sıkıyönetim engeli aşılmasına karşın -bir sakınca olmadığı söylenip sorumluluk İçişleri Bakanlığı'na devredilmişti- İçişleri Bakanlığı'ndan ses çıkmadı, iş yürümedi bir türlü. Hazirana kadar yanıt verilmedi.

Şükran Ketenci ise işin peşini bırakmaya niyetli değildi. Verilmeyecekse verilmeyeceğinin bildirilmesini istiyordu. Sonunda haziranda Ankara'ya giderek bizzat sayın Akbulut'la görüştü. Önce böyle bir başvurunun olmadığı, sonra da Ruhi Su'nun başvurusunun olup, benim başvurumun olmadığı söylendi kendisine. İşte sayın Akbulut bu tarihten sonra ilgilendi pasaport konusuyla. (Ekmekçi bunu açıkladığı için ayrıntıya girmiyorum.)

Şükran Ketenci Ankara'dan dönüp de benim başvurumun olmadığını söyleyince, 23 Nisan 1981'de pasaport almak için yaptığım başvuruyu kanıtlayan belgeyi göstердik. Bunun üzerine pasaportumun çıktığı, ama almaya gelmediğim için dosyamın arşive kaldırıldığı söylendi.

Böylece karşımıza bir başka önemli engel daha çıkıyordu. Ruhi Su'nun başvurusu bulunamıyordu. Benim dosyam ise arşive kaldırılmıştı. Kısacası iş uzayacaktı. Pasaport şubesi yetkilileri dosyamız arşivde olduğu için yeniden başvuru formu doldurmamız ve harç yatırmamız gerektiğini, daha önce, 1981'de yatırdığımız harçların iade edilebileceğini bildirdiler.

Yine bekleme dönemi başladı. Sayın bakanın verdiği sözden sonra da epeyce bekledik. Sözlü başvurularda (Mustafa Ekmekçi Ankara'da gelişmeleri izliyordu) izin için gerekli emrin yazılı olarak İstanbul'a gelmediği belirtiliyordu. Nihayet haziran ortalarında yazının geldiği ve ilgisi dolayısıyla sıkıyönetime sorulduğu bildirildi. Ruhi Su'nun hastalığıyla ilgili rapor sıkıyönetime de ulaştırıldı.

Bu arada, yine pasaport şubesi yetkililerinin isteğiyle "pasaport almaktan sarfınazar" ettiğimizi belirterek yıllar önce yatırdığımız harçları geri aldık. İyi ki geri almışız. İşlemler yeni başvuruyla yürütüldüğü için önceki başvurumuzu belki kanıtlayamayacaktık.

Sonunda, Ruhi Su'nun sağlığı yurt dışına çıkamayacak ölçüde kötüleştiği için hiçbir zaman kullanamayacağı, 14 Haziran 1985 tarih 11022 sayılı "bir defaya mahsus olarak yurt dışına giriş ve çıkışına" izin verilen yazısıyla geçerlik kazanan pasaportunu aldık.

Bu öykü de böylece bitti.

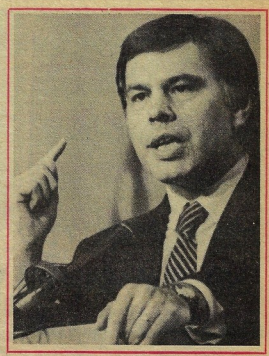

10. ölüm yıldönümünde Franco'dan Gonzales'e

Değişen İspanya

Franco'dan bu yana geçen 10 yıl İspanya'yı tamamen değiştirmişti. Öyle ki geriye dönülüp bakıldığında 10 yıl öncesinin İspanya'sı, Felipe Gonzales'in dediği gibi "Hem çok yakın, hem de çok uzak geliyordu..." 10 yıl öncesi çok yakındı, çünkü İspanya diğer Batı toplumlarının bir asır içinde yaşadıklarını, bu 10 yıla sığdırılmıştı. İşte tüm bunlara bakıldığında 10 yılın öncesi çok uzak geliyordu.

NİLGÜN CERRAHOĞLU

MADRİD — Peder Gomez-Acebo ayinden yeni dönmüştü. Üçüncü kattaki kitaplıktan aldığı kitabı incelerken, birden müthiş bir patlama duydu. Telaşla pencereye koşan Peder Gomez, gözlerine inanamıyordu. Koskoca bir **"Dodge Dart"** teras katına doğru uçmaktaydı. Peder Gomez, ölüleri takdis etmek için kullanılan **"kutsal yağ"**ı da yanına alarak sokağa çıktı. Cizvit papazlarının kaldığı binanın önünde toplanmış meraklılardan biri sadece bir kız çocuğunun hafif yaralı olduğunu söylüyordu. Gomez, şaşkın şaşkın kapıdan içeri geri girerken, bu kez de Peder **Berzal**'la karşılaştı ve hemen **"terasa uçan arabayı gördün mü?"** diye sordu. Cizvit Papazı Berzal'ın yanıtı çok kısa ve kesindi: **"Evet"** diyordu Benzal, **"Gördüm ve seçebildiğim iki ayrı eli takdis ettim..."**

Sonun başı

Peder Berzal'ın takdis ettiği ellerden biri Başbakan **Carrero Blanco**'ya aitti. Carrero Blanco'nun 15 metre havaya uçan zırhlı arabası, sokakta 70 metre kare genişliğinde bir çukur yaratmıştı. Patlayan su borularından fışkıran suyun sel altında bıraktığı sokak, sona eren bir dönemin somut bir simgesi olarak orada duruyordu... Evet 1973 yılının o soğuk aralık gününde sadece Carrero Blanco **"ebediyete intikal"** etmekle kalmıyor, aynı zamanda, siyasi anlamda, Franco dönemi de sona eriyordu. Ayrılıkçı Bask örgütü ETA komandolarının 6 ay Madrid'in göbeğinde tüneller kazarak hazırladığı suikast, Frankizmi Franco'dan sonra sürdürebilecek tek adam gözüyle bakılan Carrero Blanco'yu hedef alarak 1939'dan beri süren feci diktatörlüğün de sonunu hazırlıyordu. Nitekim **"Caudillo"**, **"büyük şef"** Franco da bu gerçeğin farkında olmalıydı ki, Carrero Blanco'nun cenaze töreninde kendisini tutamayarak, İspanyol kamuoyu önünde hüngür hüngür ağlamıştı. Yaşamında en ufak duygusallığa yer vermemiş olan, ölüm fermanlarını eli titremeden imzalayan, korkuya, endişeye daima hâkim olabilen, olayları soğukkanlılıkla değerlendiren biri olarak tanınan **Francisco Franco** 40 yıla yakın diktatörlüğü boyunca ilk ve son kez hislerini ele vererek ağlamıştı. Bundan böyle Franco ölümüne yavaş yavaş yaklaştığının bilincinde olmalıydı artık.

Gerçekten de Carrero'nun ölümü, Franco rejimi içinde siyasi bir bunalıma yol açmış, herkes bir **"değişim"**den söz etmeye başlamıştı. Rejime karşı muhalefet içinde bulunan demokratlar, toplumun ve devletin demokratlaşması için tek yolun **"geçmişten kopmak"** olduğunu ileri sürüyorlardı. Rejimin açılmasından yana olan **"Açılmacılar"** ise, çözümü temel yasaların reformunda görüyordu. Çoğunluğu iktidar bloku içinde yer alan **"İntegrist"**ler (Ultratutucular), tamamen statüs-quonun korunmasından yanaydılar. Ancak aslında "Açılmacıların" da, "İntegrist"lerden pek farklı olmadığı, açılma yanlısı grupların ağırlıkta olduğu son **Arias Navarro** hükümetinin 24 Haziran 1975'te programını açıklamasıyla anlaşıldı. İçinde şimdiki muhalefet lideri **Manuel Fraga İribarne**'nin de yer aldığı hükümet, Franco'nun **"vazgeçilemez ilkelerine"** sadık kalmıştı. Komünizmin radikal bir biçimde siyasi örgütlenmenin dışında bırakılması, özerklik isteyen gruplara karşı ulusal birliğin savunulması ve Franco sonrası İspanyası'nın devlet yönetim biçimini monarşi olarak saptamak olarak özetlenebilirdi bu ilkeler. Ancak "Açılmacı"lar, bir iki yasada yaptıkları reformlarla, o zamana dek Franco diktasından mesafe almış olan Avrupa kamuoyunu da kazanmak umudundaydılar.

AET'den tepki

Oysa 1975 yılının başından beri hızla artan ve 16'sı güvenlik güçleri mensupları olmak üzere 32 kişinin ölümüne yol açan kanlı terör saldırıları, Franco'nun bir antiterör yasası çıkarmasına yol açtı. Yaz sonunda çıkarılan bu yasaya göre, rejime karşı muhalefet gösteren herkes, **"terörist"** sayılabiliyor ve ölüm cezası ile yargılanabiliyordu. Nitekim, eylül ayında yapılan ünlü **"Burgos Mahkemeleri"** sonunda aşırı sol örgüt **"FRAP"**ın 3 üyesi ile 2 **"ETA"** militanı idam cezasına çarptırıldılar. Üç kez Papa'nın bile araya girerek başarısız bir biçimde önlemeye çalıştığı bu 5 idam, Avrupa'nın şiddetli tepkisine yol açtı. O zamana dek, demokratik bir rejim altında yönetilmemesi nedeniyle İspanya'nın AET'ye üyelik taleplerini geri çeviren Avrupa ülkeleri, bu idamlar üzerine geçici bir süre için Madrid'ten elçilerini geri çektiler. Böylece Franco, ölümüne iki ay kala, 39 yıl boyunca Avrupa'dan soyutlayarak yalnızlığa mahkum ettiği İspanya'nın bir kez daha böyle çok sert bir biçimde dışlanışını görecekti.

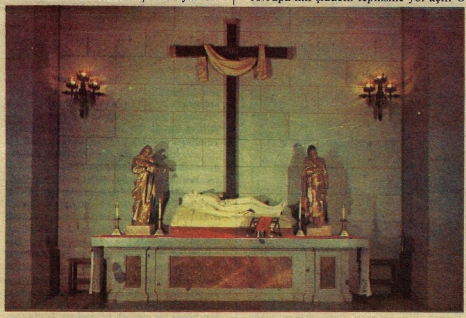

Franco Anıt-Mezar'daki bu Lahit'de unutuluyor yavaş yavaş.

Nihayet, kaderin garip cilvesi, 39 yıllık, dikta rejiminin her bir yılına tekabül eden 39 günlük bir can çekişme ve suni yaşamdan sonra Franco, 20 kasım sabahı gün doğmadan az önce, tarihe karışacaktı. 1 milyona yakın İspanyol'un yaşamına mal olan, 2 milyon kişinin de yaralanması ve de sakat kalmasıyla sonuçlanan iç savaşın ve gene "zafer"i izleyen yıllarda kurşuna dizilen İspanyollara, bir ömür boyu ülkelerinden uzak yaşamak zorunda bırakılanlara, uzun yıllar yatmak üzere girdikleri hapishanelerde çürüyenlere gösterilen acımasızlığa paralel bir biçimde, Franco'nun ölümü de, ağır ve zalim olmuştu. Hastane odasında her organıyla tüpler, sondalar ve makinelere bağlı Franco'nun son anlarına dek yanından ayrılmayan doktoru, 83 yaşındaki diktatörün kendine geldiği ender anlardan birinde **"meğer ölmek için ne çok çaba gerekiyormuş"** dediğini söyleyecekti arkasından.

"Caudillo" ile birlikte

Generaller generali **"Generalisimo"** ya da hayranlarınca anıldığı gibi **"Caudillo"**nun tabutu kraliyet sarayına halkın saygı duruşunda bulunması için yerleştirildiğinde, genç prens **Juan Carlos**'un taç giyme töreni için de hazırlıklar başlamıştı. İspanya'nın geçmişi ve geleceğinin çakıştığı bu iki büyük törende bulunmak üzere Madrid'e akın akın yabancı delegasyonlar gelmeye başlamıştı. Eski Avusturya Başbakanı **Bruno Kreisky**'nin anlattıklarına bakılırsa, **"Avrupa ülkeleri, Juan Carlos'un taç giyme törenine daha yüksek düzeyde delegasyonlar gönderirlerken, Franco'nun cenaze törenine çok daha alt düzeyde temsilciler göndermeye özen"** göstermişlerdi. Bu seçimde Avrupa'nın, İspanya'nın geçmişine ve geleceğine biçtiği değer rol oynamıştı. Kreisky, bu kıstası bir tek ABD'nin kullanmadığını söylüyordu. ABD'yi her iki törende de Başkan **Ford**'un yardımcısı temsil ediyordu.

Yıllarca rejimin bekçiliğini yapmış politikacılar, birer birer Franco'nun tabutunun önünden geçerken şaşkınlıkları her hallerinden belli oluyordu. Madrid'in kasım sonlarının sert ayazı, şimdi eski tele-

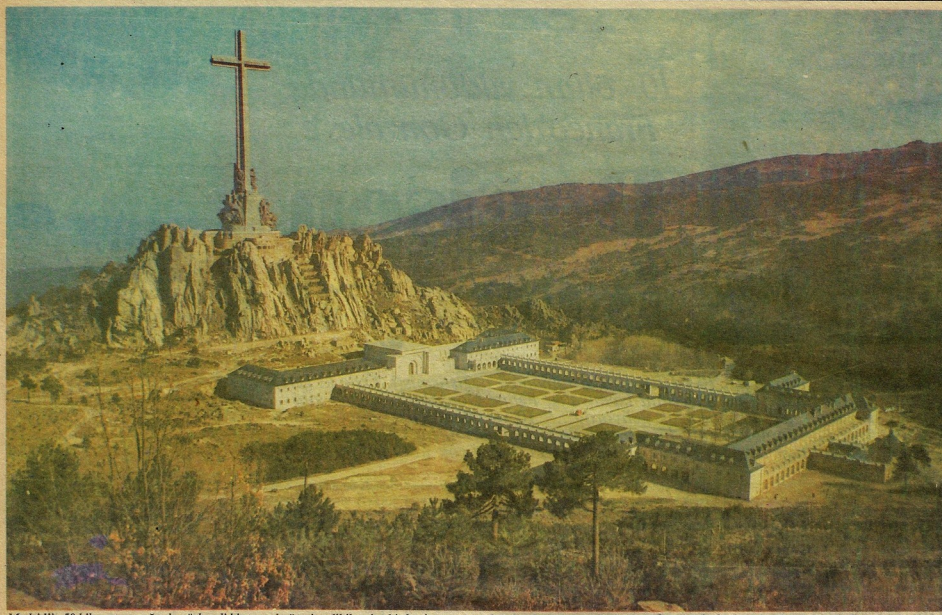

Madrid'in 58 kilometre uzağında görkemli bir tepenin üzerine dikilen dev bir haç'ın yamacına gömülen Franco, ardından gelecek olanların faşist iktidar umutlarını da kendisiyle beraber bu mezara gömüyor ve İspanya hızla demokrasiye doğru ilerliyordu. Bu ilerleme 1 Ocak 1986'da tamamlanacak.

vizyon filmlerinin görüntülerinde kalan ve bambaşka bir ülkenin, çok uzak zamanların adamları gibi duran bu siyasi sınıfa, Franco ile birlikte kendilerinin de mezara gittiklerini düşündürüyordu büyük bir olasılıkla. Rejimi sürdürmek olanaklarının tümü, Franco'nun tabutu ile birlikte Madrid'te 58 kilometre uzaklıkta görkemli bir tepenin üzerine dikilen dev bir haçın yamacına gömülecekti. Eski generalin kader arkadaşları, "Caudillo"ya son görevlerini yaptıklarında bunun bilincindeydiler.

38 yaşındaki genç Kral Juan Carlos'un yaptığı ilk iş ise, işbaşındaki Arias Navarro hükümetini tanımak oldu. Navarro'nun 12 Aralık 1975'te krala sunduğu hükümet listesinde, İçişleri Bakanı olarak yer alan ana muhalefet lideri **Manuel Fraga İribarne,** kısa süre içinde şimdiki Komünist İşçi Sendikası Başkanı **Marcelino Camacho'**yu tutuklattıracak, hâlâ belleklerde yer eden **"sokaklar benimdir"** deklarasyonu ile tanınacaktı.

Demokrasiye doğru

Juan Carlos, 9 ay gibi kısa bir süre içinde, bu dönemde muhalefet güçleri ile hiçbir ilişki kurmamış olan Arias/Fraga hükümeti ile **"demokratik İspanya"**ya doğru yol alınamayacağını kavradı. Bir gün yarım saat içinde Arias'ı görevinden almaya karar veren kral, bu kararını bildirmek üzere o sırada resmi arabası içinde bir toplantıya gitmekte olan Arias'a haber gönderdi. Alelacele Kraliyet Sarayı'na dönmesi istenen Arias da böylece, İspanya tarihinde bir dipnot bile olamadan, siyaset sahnesinden silinmişti.

Kral, Arias'tan aldığı görevi, bu kez hiç beklenmedik birisine verecekti. Öyle ki, çiçeği burnunda 43 yaşındaki genç başbakanın kardeşi **Chema Suarez,** daha sonra gazetecilere **"Kardeşimin Başbakan ilan edildiğini televizyondan duyunca, şaşkınlıktan düşüp parmağını kırdım"** diyecekti.

Ancak bu işe en az şaşıranlardan biri, başbakanının kendisi **Adolfo Suarez** idi. Suarez, kısa süre önce "Cumhuriyet"e ver-

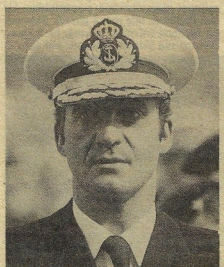

Franco'nun cenazesi kaldırılırken Genç Prens Carlos taç giymeye hazırlanıyordu.

diği bir söyleşide, itiraf ettiği gibi, **"Başbakan olmayı çok uzun süre önce aklına koymuş"**, hırslı, usta bir taktisyendi. Avila gibi Kastilya yaylasının küçük bir kentinde bir avukat olarak yaşama atılan Suarez, kısa süre içinde Frankocu kadroların gözüne girmeyi başarmış ve önce Madrid'ten 40 kilometre ötedeki Segocia Valiliği'ne, arkasından da Radyo Televizyon Genel Müdürlüğü ve Franco'nun faşist Falanjist Partisi **"Movimiento"**nun genel sekreterliğine dek yükselmişti. Bir başka deyişle **"rejimin içinden gelen"** Suarez, aynı zamanda rejimi nereden ve nasıl gevşeteceğini de çok iyi biliyordu.

Suarez işe önce tüm siyasi partileri yasallaştırmakla başladı. Arkasından, herkesin tatilde olduğu bir hafta sonunda Komünist Parti'yi de yasallaştırıverdi. Uzun süre Madrid'in "darbe" söylentileri ile çalkalanmasına yol açan bu girişimini Suarez, **"İspanya'daki demokratik rejimin kredibilitesi büyük ölçüde, Komünist Parti'yi yasallaştırmamıza bağlıydı. Sonra yasal bir çerçeve içinde komünistlerin daha sorumlu hareket edeceklerinden emindim. Ayrıca arzum, halkın desteğini arkasına alan, tüm siyasi güçlerin tanınacağı bir anayasaya şekil vermekti... Dogmaları tamamen ortadan kaldırmak istiyordum. Mutlak gerçeğin tekelimde olmadığından emindim. Siyasi yelpazenin her iki ucunun ortaya koyabileceği tutumların sorumluluğunu üzerime almak ve bu görüşlerin İspanya'da demokratik rejimin kurulması gibi aynı amaca yönelik bir biçimde yönlendirilmesini sağlamak çabasındaydım. Tüm İspanyolları böyle bir gelecek projesi etrafında toplayabileceğimden eminim"** diyerek açıklayacaktı.

Moncloa anlaşmaları

Suarez, gene sözünü ettiği bu **"gelecek projesi"** çerçevesinde 1976 Kasımında Siyasi Reform Yasası'nı çıkartacak ve bu arada sendikaları da yasallaştıracaktı. İç savaşın patladığı 1936'dan bu yana yapılacak olan ilk demokratik seçimler olan 1977 seçimlerinin arifesine gelindiğinde, herkesi şaşırtan bu genç, taşra Avukatı Adolfo Suarez İspanyol demokrasisinin ana temellerini atmıştı bile.

1977 seçimlerinde oyların yüzde 34'ünü alarak iktidara gelen Suarez'in merkez sağ **"Demokratik Merkez Birliği"** (UCD) Partisi bundan böyle seçim öncesinde girişilen siyasi reformları tamamlamak, anayasal süreci başlatmak ve Başbakanlık Sarayı'ndan adını alan **"Moncloa anlaşmaları"** çerçevesinde bir dizi ekonomik ve sosyal önlemleri almak için çalışmalara giriştî.

Uzun süredir siyasi reformlara verilen ağırlık yüzünden ihmal edilen ekonomi, 1977 başlarında gerçek bir durgunluğun tüm sinyallerini veriyordu. Bu genel durgunluk havası içinde işsizlik sürekli artış gösteriyor, enflasyon hızla yükseliyor ve dış borçlanma da büyüyordu. Franco döneminin son yıllarından 1973'ten 1977'ye dek geçen dönem içinde 8 ayrı **"önlem paketi"** alınmış. Fakat bu paketlerin hiçbiri etkin olamamıştı.

1977 seçimlerinin hemen arkasından, bu duruma bir çözüm aramak amacıyla, Moncloa Sarayı'na tüm siyasi parti liderlerini davet eden Suarez, bu döneme damgasını basan "Moncloa anlaşmaları"nın hazırlanmasını sağladı. Ücret artışlarını, fi-

yat artışlarını geçmeyecek şekilde denetim altına alan bu anlaşmalar, ayrıca İspanya'nın ekonomik gelişme modelinde önemli bir dönüşüm yaratan diğer bazı reformların çerçevesini çiziyordu. Mali sistemde yapılan reformlar, enerji ve tarım sektörüne ilişkin yasaların tümünün referans noktası "Moncloa anlaşmaları" olacaktı.

Suarez'in istifası

1978 Aralığında da, gene orduda büyük bir şok yaratarak, İspanya'nın çeşitli yörelerine özerk yönetim tanıyan demokratik anayasayı da onaylayan ilk Suarez hükümeti, 1979 seçimlerine gelindiğinde UCD Partisi içindeki bunalımın ilk sinyallerini alıyordu. 1979 seçimlerinde de gene oyların yüzde 35'ini alarak iktidar olmasına rağmen, UCD Franco'cu geçmişten **"kopuşu"** ve bu rejimin demokrasiye **"açılışını"** yönlendirmeyi kendisine amaç edinen ve ancak bu şartla iktidarda kalabileceğinin farkında olan bir ekibin yönettiği, gerçek sosyal tabandan yoksun bir partiydi. Partinin içinde **"sulandırılmış"** Franco'culardan, Hıristiyan demokratlara, liberallere, hatta sosyal demokratlara dek, iktidar hevesiyle bir araya gelmiş her türlü siyasi görüşün temsilcileri vardı.

Parti içinde su yüzüne çıkmaya başlayan iç kavgaların yanı sıra, öncülüğünü yaptığı reformlarla kilise, banka ve özellikle ordu gibi **"geleneksel güçler"**in desteğini kaybeden Adolfo Suarez için artık istifa etmekten başka çare kalmamıştı.

24 saatlik darbe

İşte Batıda hayranlıkla izlenen İspanya'nın bu kansız bir biçimde demokrasiye geçiş süreci, **Leopoldo Calvo Sotelo**'nun tam Başbakanlığı Adolfo Suarez'den devraldığı sırada, çok kısa bir süre için de olsa, kesintiye uğradı. 23 Şubat 1981 günü televizyonların karşısında oturanlar gözlerine inanamayacaklardı. Makineli tüfeklerle tavana ateş ederek parlamentoya giren bir grup askerin başındaki pos bıyıklı bir adam avaz avaz **"herkes yere yatsın"** diye bağırıyordu. Bu emre henüz Başbakanlık görevini devretmemiş olan Adolfo Suarez, Başbakan Yardımcısı **Gutierrez Mellado**, Komünist Parti Genel Sekreteri **Santiago Carrillo** ile birlikte itaat etmeyecekti. Suarez, kısa süre önce kendisine ve krala karşı hazırlanan **"Galaxia"** operasyonu planının hazırlayıcılarından biri olarak dosyalardaki resminden tanıdığı darbeci Albay **Tejero**'ya hemen fiilen karşı koymaya kalkmış, eski bir general olan Gutierrez Mellado da, bir albayın emri ile kendisini yere atmayı hiçbir zaman düşünemeyeceği için otomatikman Tejero'yu göğsülemeye çalışmıştı. Komünistlerin lideri Santiago Carrillo ise, savaş tutsakları gibi ellerini Meclis sırası üstüne koymuş, öyle dimdik bakakalmıştı. Bir TV kamerası da o sırada basın mensuplarının dışarı atan ve televizyon kameralarının kablolarını kopartan darbeci askerlerin gözünden kaçmıştı. Tarihi bir belge olarak belleklerde yer edecek görüntüleri **"canlı"** olarak İspanya'ya ve daha sonra dünyaya ulaştıracak olan bu **"cüretkâr kamera"** sayesinde, Avrupa'nın demokratik geleneğine inanılmaz gelen bu olay, an an izlenebilecekti.

İspanya'yı Avrupa trenine bindirmek için uğraş veren Felipe Gonzales 1982'de iktidara geldi ve herşeyden önce demokrasiyi güçlendirme amacıyla kitleleri etrafında topladı.

Firavunların mezarlarını çağrıştıran Anıt Mezar'daki bölümlerden birini de kilise oluşturuyor.

200 yıllık tarihi boyunca, başarılı başarısız 150 darbe girişimi ve planı ile karşı karşıya kalan İspanyollar için olay her ne kadar daha az şaşırtıcıysa da hayli üzücü idi. Bu düş kırıklığını, demokrasiye geçiş dönemine **"uzlaşmacı politikaları"** ile damgalarını basan Adolfo Suarez ile Carrillo en çarpıcı bir biçimde dile getirecekti. Nitekim, kendileri ile yaptığımız sohbetlerde Suarez, **"O anda ilk düşündüğüm şey, beş yıllık tüm uğraşlarımın boşa gittiği oldu"** derken, Carrillo da **"Hemen beni ve sağa ihanet ettiği için Suarez'i öldüreceklerini düşündüm. İlk peşin karımı düşündüm. Yeraltı mücadelesinde benimle birlikte çalışan ve çok daha önce düşen kader arkadaşlarımı düşündüm. Eğer sonum bu olacaksa, bunu vakur bir biçimde beklemeli diyordum kendi kendime"** diyerek anlatacaktı.

Sosyalistlerin iktidarı

24 saat için de olsa İspanya'ya korkulu saatler yaşatan ve kralın demokratik anayasa yanlısı müdahalesi sayesinde başarısızlığa uğrayan 1981 darbe girişimi, aradan geçen 5 yıla yakın süre içinde yapılan son girişim olmuştu. Her ne kadar sosyalistleri ezici bir zaferle iş başına getiren 28 Ekim 1982 seçimleri arifesinde de bir darbe planı ortaya çıkarılmışsa da sosyalistlerin iş başına gelmesinden beri artık tüm darbe söylentilerinin arkası kesilecekti.

Franco rejiminin kalıntılarının tamamen silinmesi ve ordu tehdidinin üstünden gelmek için gerekli olan güçlü bir sivil hükümet arayışı içinde olan seçmenler, 1977 ve 1979 seçimlerinde UCD hükümetlerine verdikleri güveni bu kez 40 yaşındaki yakışıklı ve karizmatik **Felipe Gonzalez**'in liderliğini yaptığı **"İspanyol Sosyalist İşçi Partisi"**ne (PSOE) veriyorlardı. PSOE, oyların yüzde 46'sını alarak mutlak çoğunluğu sağlayan göz kamaştırıcı bir zafer kazanırken, Meclis'te 169 sandalyesi olan UCD bu sandalyelerden sadece 12'sine sahip çıkabiliyordu. UCD'nin yenilgisi, PSOE'nin zaferi denli **"muazzam"**dı. Öyle ki, bu partiden adaylığını koyan eski Başbakan **Calvo Sotelo** yeni Meclise girememişti.

"Her şeyden önce, demokrasiyi güçlendirmek" amacı etrafında programlarını geliştiren ve vaat ettikleri **"değişim"**in cazibesi sayesinde 10 milyon seçmenin oyunu alan sosyalistler, bu amaçlarına bir yandan İspanyol ordusunun darbeci geleneğini yok ederek, bir yandan da demokrasinin garantisi olarak görülen Avrupa'ya kapağı atarak varmayı düşünüyorlardı.

PSOE'nin daha seçim programında belirttiği **"askeri güçler üzerinde sivil güçlerin üstünlüğünü kurmak"** hedefine, ordu

ile "diplomatik" bir ilişki içine girerek, ordu için yapılan bir dizi reforma karşın, yer yer de bu güce karşı tavizler vererek varıldı. Örneğin **"Silahlı Kuvvetlerin modernleştirilmesi"** adı altında uygulanan bir proje, orduya uçaksavar füzeleri, F-16'lar gibi "oyuncaklar" almaktan geçmişti. Böylece Suarez'in istifasının ana nedenlerinden biri olan sivil politika-ordu çatışması da önlenmiş oluyordu. Hatta genç ve deneyimsiz diye bazı sektörlerce basında pek de ciddiye alınmamış olan Felipe Gonzalez, şimdiye dek İspanya'nın **"ordu ile en iyi ilişkiler kurmuş ilk sivil Başbakanı"** olarak tanınacaktı.

Seçimler yaklaşırken

Ancak 1 Ocak 1986 tarihinden itibaren tam üye olarak saflarında yer alacakları AET ortaklığı yüzünden, sosyalistler iki büyük fiyat ödemek zorunda kalmışlardı. Bunlardan biri iş basına gelmeden önce vaat ettikleri NATO referandumu, diğeri de AET üyeliği için yapılması şart olan sanayide yapı değişikliği idi. İspanya'nın AET üyeliğini NATO'da kalıp kalmamasıyla şartlayan Avrupalı ortaklara verilen teminatlar nedeniyle, şimdi sosyalistler belli oranda prestij kaybı uğruna da olsa, vaat edilen referandum yapılsa da yapılmasa da, Batının savunma ittifakı içinde kalmayı sağlamak zorundaydılar. Sanayide yapı değişikliğinin işsizliği arttırıcı yönde beliren faturası da, gene sosyalist yönetimin karşılaştığı en büyük sorunlardan biriydi. Nitekim uygulanan bu politika ilki yılda işsizler ordusuna 600.000 kişi eklemişti.

Artan işsizliğe paralel olarak, esrar gibi "yumuşak" uyuşturuculara karşı takınılan liberal tutum, hırsızlık gibi cürümleri arttırarak vatandaşın "güvenliği"ni de önemli bir sorun haline getirecekti. Fakat bu sorunların varlığına rağmen, yapılan tüm kamuoyu yoklamalarının sonuçları, 1986'da yeniden seçimlerin yapılacağı İspanya'da, iktidarı gene sosyalistlerin alacağını gösteriyordu. Bu başarıda 3 yıllık hükümet deneyiminden sonra yıpranmayan ve hâlâ kredibilitesini yitirmeyen Felipe Gonzalez'e sağın **"biraz reform görmüş faşist"** gözüyle bakılan ana muhalefet lideri Manuel Fraga'dan başka bir lider çıkaramamasının yanı sıra, sosyalistlerin de **"demokrasiyi yerleştirmek"** konusunda gösterdikleri gayret ve başarı şüphesiz büyük rol oynamıştı. Bunu geçen pazar "Cumhuriyet"e verdiği söyleşide Başbakan Yardımcısı **Alfonso Guerra, "İş başına geldiğimizden beri hiçbir darbe girişimi planı ortaya çıkarılmamıştır... İspanya yüzyıllık yalnızlığından kurtulup, Avrupa trenine katılmıştır.. Tüm bunlar 'dolu ve iyi' bir icraatın sonucudur. Ekonomik yapılanmanın... Bir sosyal maliyeti olmuştur ancak.. Bunun alternatifi yoktur. Bu programı İspanya modernleşme ve teknolojik değişimin dışında kalmamak için uygulamak zorundadır"** diyerek özetleyecekti.

"El Pais" gazetesinde yayımlanan bir araştırmaya göre İspanyolların sadece yüzde 17'si Franco dönemi olumlu değerlendiriyordu. Bu oran 25 yaşın altındaki gençlerde ise sadece yüzde 8.

Franco ve Eşi Dona Carmen. Artık sadece fotoğraflarda rastlanıyor varlıklarına.

Franco'nun Anıt-Mezarı'ndan bir detay. İspanyollar artık bu tür görüntüleri hatırlamak bile istemiyorlar.

İspanya'da kansız bir biçimde gerçekleştirilen demokrasiye geçiş "mucizesi" Felipe Gonzales'in dediğince 1 Ocak 1986'da İspanya'nın AET saflarında yer almasıyla tamamlanacak ve Franco dönemi İspanyolların belleğinde acı bir anı olarak kalacak.

İşsizliğe pek çare bulunmamasına rağmen, tüm bunlara, ekonomik alanda gözardı edilemeyecek bazı başarılar da eklenebilirdi. Sosyalistler iş başına geldiğinde yüzde 14.5 civarında seyreden enflasyon, şimdi yüzde 8'di. Dış ödemeler dengesi ise 4.2 milyar dolarlık açık verirken, şimdi 600 milyon dolarlık bir fazlaya dönüşmüştü. Bunlar da göz önüne alınırsa, Franco'nun ölümünden sadece 7 yıl sonra iktidara gelen sosyalistlerin icraatı hayli başarılı sayılırdı.

Uzak yakın 10 yıl

Franco'dan bu yana geçen 10 yıl ise İspanya'yı tamamen değiştirmişti. Öyle ki, geriye dönülüp bakıldığında 10 yıl öncesinin İspanya'sı Felipe Gonzalez'in dediği gibi **"hem çok yakın, hem de çok uzak geliyordu..."** 10 yıl öncesi çok yakındı, çünkü İspanya, diğer Batı toplumlarının bir asır içinde yaşadıklarını, bu 10 yıla sığdırmıştı. Öyle ki 10 yıl önce işçilerin sigortası yoktu, kadın kocasının izni olmadan çalışamazdı, kocasının izni olmadan maaş alamazdı, ev sahibi olamazdı, din özgürlüğü, düşünce özgürlüğü yoktu, ana babaların çocuklarını laik bir okula göndermek özgürlüğü yoktu, basın özgürlüğü yoktu, boşanma yoktu, kürtaj yoktu vs. vs... İşte tüm bunlara bakıldığında da 10 yıl öncesinin İspanya'sı çok uzak geliyordu. Bugünün sokaklarda, kahvelerde, parklarda öpüşen, sevişen çiftlerle dolu, plajların üstsüz denize giren kadınlarla dolu İspanya'sına baktıkça, bu ülkenin aynı ülke olduğunu söylemek çok zordu. İspanyol Parlamentosu'nda tartışan milletvekillerinin tavırları, İngiltere gibi çok uzun bir demokrasi geleneği olan bir ülkeden çok daha medeni görünüyordu. Tüm bunlar 40 yıllık faşizmin türkütücü gölgesinin artık tamamen İspanya'nın üzerinden kalktığını düşündürüyordu.

"El Pais" gazetesinde yayımlanan bir araştırmaya göre, İspanyolların sadece yüzde 17'si Franco dönemini olumlu değerlendiriyordu. Bu oran, 25 yaşın altındaki gençler için ise, sadece yüzde 8'di. 1980'de İspanyolların ancak yüzde 54'ü demokrasinin en iyi yönetim biçimi olduğunu düşünürken, bugün demokrasiyi diğer tüm rejimlerden üstün tutanların oranı yüzde 70'e çıkmıştı. Bu oran, 18-35 yaş grubu arasındaki genç kuşak için yüzde 81'e varıyordu.

1980'de İspanyolların yüzde 30'u siyasi seçimlerini belirtmekten çekinmişlerdi. 1985'de ise İspanyolların yüzde 89'u ve gençlerin yüzde 95'i hiç çekinmeden siyasi görüşlerini dile getirebiliyorlardı. Bu veriler de demokratik sistemin hazmedilmesi ve canlılığı hakkında umut verici göstergelerdi.

Ayrıca İspanyol gençliğinin, AET gençliği ortalaması ile siyasi görüşleri karşılaştırıldığında, İspanyol gençliğinin daha ilerici bir tutum içinde olduğu ortaya çıkıyordu. İspanyol gençliğinin, AET gençliği gibi sadece yüzde 10'u aşırı sol eğilimliydi. AET gençliğinin yüzde 21.5'i sol eğilimli olmasına karşın, bu oran İspanyol gençliği için yüzde 32.8'di. Merkezde olanların oranı, AET gençliği için de, İspanyol gençliği için de yüzde 30 olarak belirleniyordu. Ancak sağ eğilimli AET gençliği yüzde 14 olarak belirlenirken, bu oran İspanyol gençliği için sadece yüzde 8.5'di. Nihayet aşırı sağ eğilimli AET gençleri de yüzde 3'le, bu oranın yüzde 2 olduğu İspanyol gençliğini arkada bırakıyordu.

"Kansız" bir biçimde gerçekleştirilen demokrasiye geçiş, "mucizesi" Felipe Gonzalez'in dediğince 1 Ocak 1986'da İspanya'nın AET saflarında yer almasıyla tamamlanacaktı. Gene Gonzalez'in sözleriyle **"İspanyolların belleklerinde Franco diktatörlüğü bundan böyle artık sadece acı bir anı olarak kalacaktı"...**□

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Her işin başı öğretmen

Bugün Öğretmenler Günü. Büyük Önder Atatürk'ün Başöğretmenlik sanını kabul buyurdukları gün. Okullarda törenler yapılıyor. Öğretmene "canım öğretmenim, cici öğretmenim.." sözlerinin dışında neler verebildik?

ETEM ÜTÜK*

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Sayın **Metin Emiroğlu** arkadaşımız **Asiye Uysal**'ın sorularını yanıtlarken: **"Kalitenin düştüğü konusunu araştırıyoruz. Böyle bir iddia var. İddiayı hemen kabul etmiyoruz. Varsa bunun muhtelif faktörleri olabilir. Çocuğun aile ortamından gelen sorunları, çocuğun psikolojik durumu, hoca eksikliği ve diğer birçok faktör eğitim kalitesini etkileyen hususlar olabilir"** dedikten sonra, **"Öğretmenlerin maaşları için somut bir şey söyleyebilir misiniz? Yani bir kat artacak, iki kat artacak"** gibi sorusuna da şu yanıtı vermiştir: **"Ek ders ücretlerini arttırdık"** (Cumhuriyet, 28 Ekim 1985)

Sayın Bakan'ın bu konuşmasını iki yönden değerlendirebiliriz:

1. Sayın Emiroğlu, öğretmen yerine hoca sözcüğünü kullanıyor. Oysa kendisi bile ilkokul sıralarındayken "Öğretmenim" diyordu. Bu sözcük artık herkesçe kullanılmaktadır. Üstelik, 26 Kasım 1934 günü çıkan 2590 sayılı yasayla kaldırılan eski çağın artıkları olan lakap ve sanlar arasında bu **"hoca"** sözcüğü de vardır. Bu yasa aynı zamanda 1982 Anayasasının 174. maddesiyle korunması gerekli devrim yasalarının arasına da alınmıştır. Durum böyleyken, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukukçu Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı'nın yasayla kaldırılan bir sözcüğü, yukarıda sözünü ettiğim konuşmasında tam sekiz kez kullanmasının nedenini anlayamadık.

2. Şimdi gelelim asıl konuya: Sayın Bakan, Milli Eğitim'de kalitenin düştüğü konusundaki savları hemen kabul etmediklerini, araştırdıklarını söylüyor. Sanırım ki bunu öyle uzun uzun araştırmaya gerek yok. ÖSYM Başkanı Sayın Prof. Dr. Alan Günalp'in gazetelerde çıkan konuyla ilgili sözlerine bakmak yeter.

Sonra, bunun çeşitli nedenleri olabilir diyor ki, asıl bunun üstünde durulması gerekir. Bakanın saydığı nedenler etkili olabileceği gibi, saymadıkları da vardır. Ancak, şurası unutulmamalıdır ki, her işin başı öğretmendir. Bugün öğretmen, içinde bulunduğu yürekler acısı durumdan kurtarılabilirse, olanaksızlıklar bir ölçüde de olsa, giderilebilir. Bunlar nelerdir? Birkaçına kısaca değinelim isterseniz:

Önce şu dileğimizi söyleyelim, izinleriyle... Lütfen evlerine ya da makamlarına en yakın ilk, orta dereceli bir okula uğrayıp oradaki öğretmenlerin kıdem durumlarına şöyle bir bakıversinler. 40 yıl, 30 yıl değil, bayan öğretmenlerde 20, bay öğretmenlerde 25 yıldan çok kıdemli kaç öğretmen bulacaklardır? Bizim öğrencilik yıllarımızda bu kıdemlerde her okulda çokça öğretmen varken bu gün neden yoktur? Nedenini yine biz söyleyelim:

Artık öğretmenler zorunlu çalışma yıllarından bir an önce ayrılıp başka işler tutabilmeyi yeğliyorlar.

Bir de özel okul ve dersanelerde çalışan öğretmenlere bakalım: Bunların tümü, bulundukları okullardan sorgu, soruşturma yapılmadan alınıp uzak Anadolu köy ya da kasaba okullarına yollanan fakülte, yüksekokul çıkışlı öğretmenlerdir ki, en verimli yıllarında devlet okullarından zorla koparılmışlar, şimdilerdeyse patronların okullarında hizmet vermektedirler.

Emeklilik sürelerini doldurup ya da yukarıda açıkladığım biçimde ayrılanların yanında, çalışan arkadaşları neler yapıyorlar?

Bugün İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerin dışında il, ilçe merkezlerinde bile okul içi çalışmalarından sonra kahvecilik, garsonluk, pazarcılık, şoförlük vb. işler yapan öğretmenlerin sayısı az değildir. Ders veren öğretmenlerse artık kendi kurumlarınca bile hoş karşılanmaktadır.

Şimdi bir an düşünelim: Öğleyin okulundan ayrıldıktan sonra başlayıp gece yarılarına dek şoförlük yapan, pazarlarda malını satmak için sesi kısılıncaya dek bağırıp çağıran, kahvede ceketini çıkarıp astıktan sonra, biraz önce ders verdiği öğrencilerinin babalarına çay getiren, oyun kâğıdı veren, hesap alan bir öğretmenden daha ne verimi, mesleğini sorduğumuzda önüne bakmadan **"öğretmenim"** diyemeyen bir öğretmenden hangi başarıyı bekleyebiliriz?

Sayın Bakan, ders ücretlerinin arttırıldığını söylüyor. Orta dereceli okullarda çalışan öğretmenlerin tümü fazla ders okutamıyorlar ki bundan yararlansınlar. Hem niye bunu ikide bir öğretmenin başına kakarcasına söyleyip duruyoruz? Öğretmen, yasanın kendisine tanıdığı saatlerden fazla bulur da okutabilirse ancak bundan yararlanabilir. Devlet öteki memurlarına da fazla çalışma ücreti verir, ancak hiç kimse bunu başlarına kakmaz. Bir lise öğretmenine aldığı aylık karşılığında haftada 15, ortaokul öğretmenine 18 saat ders okutacaksın denir. Neden? Çünkü, bu kadar okutacağı derslerde yararlı olabileceği bilimsel olarak saptanmıştır da ondan. Salt ücret alabilmek için yetiştirildiği dalın dışında, söz gelimi, bir matematik öğretmeni, resim, müzik, din bilgisi, beden eğitimi, Türkçe, sosyal bilgiler, yabancı dil gibi dersleri okutmak zorunda kalır. Böyle bir öğretmenden yarar beklemeye hakkımız olabilir mi? Öyleyse öğretmenlere kırpıntılarını doyurabilecek denli aylık verip üçretli ders saatlerini kaldırmalıyız ki, ancak o zaman verimli çalışmalar bekleyebilelim.

Bakan bir de şunları söylüyor: **"Tayin, terfi ve nakilde tüfizlik gösteriyoruz."** İyi, güzel de, yıllardan beri ayrı illerde, aynı ilin içinde ayrı yerlerde çalışan karı-koca öğretmenlerin birleştirilmeleri için merkez, il örgütlerine kesin buyruklar vermişler midir? Vermişlerse, çok sayıda öğretmen neden yıllardan beri eşinden, çocuklarından ayrı çalışmak zorunda bırakılmışlardır?

Bu gün Öğretmenler Günü. Büyük Önder Atatürk'ün Başöğretmenlik sanını kabul buyurdukları gün. Okullarda törenler yapılıyor. Öğretmene **"canım öğretmenim, cici öğretmenim.."** sözlerinin dışında neler verebildik?.. Bugün Sayın Bakanımız Öğretmenlere ne gibi muştular verdiler?..

Biz yine Öğretmenler Günü'nde tüm Atatürk öğretmenlerine gönüller dolusu sevgiler, saygılar sunalım. □

** Etem Ütük: Emekli İlköğretim Müfettişi.*

Bugün İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerin dışında il, ilçe merkezlerinde bile okul içi çalışmalarından sonra kahvecilik, garsonluk, pazarcılık, şoförlük vb. işler yapan öğretmenlerin sayısı az değildir.

Öğretmenlerin ve Ana-babaların sorumluluğu

SABAHATTİN KÖMÜRCÜOĞLU

Dünya geniş ve güzel!.. Yeter ki, onun üzerinde iyi niyetle ve anlayışla yaşamasını bilelim! Kimse kimsenin dünyasını karartmasın! Onu çekilmez ve yaşanmaz bir hale getirmesin!..

Bu güzel dünya üzerinde mutlu yaşamak herkesin hakkıdır. Ancak mutluluğun temeli SEVGİ'dir. Sevginin olmadığı yerde mutsuzluk doğar.

Bu nedenle insanlar, önce biribirlerini sevmeli, biribirlerine saygı göstermeli ve biribirlerinin haklarını tanımalıdırlar!..

Bir toplumda insanın insana saygısı esastır. Bu saygının olmadığı yerde, anlaşmazlıklar, geçimsizlikler başlar.

Hele bir, çıkarımıza dokunulmasın, hemen aslan kesilir, bir başka kişiliğe bürünürüz. Artık eski bilinen kişi ortada yoktur. Bir başka insan olup çıkmışızdır.

Eğer bir yolunu bulup anlaşma sağlanamamışsa, bunun sonu kavga-gürültü ve ölüme kadar gidebilir. Gazetelerde okuduğumuz, kavgalar, cinayetler, hep bu anlaşmazlıklardan çıkmıyor mu? Devletler bile kendi çıkarları uğruna, en öldürücü silahlarla, biribirlerine saldırarak milyonlarca insanı bir anda harcamıyorlar mı?

Yine de bana öyle geliyor ki, tüm insanlar iyi. Ama, onların -hakkı ya da haksız, iyi ya da kötü- çıkarlarına dokunmayınız! Eğer dokunulursa, o zaman iş değişiyor, sizi seven -sayan hatta baş tacı eden kimse, size en kötü sözlerle saldırabiliyor, onurunuzu bir paralık etmekten çekinmiyor. O sizin bildiğiniz kimse olmaktan çıkmıştır artık...

Bu durumda ne yapmalıdır? En iyisi işi bu kritik noktaya getirmemektir. Yani somu kötüye varacak bir problem çıkarmamaktır. Eğer toplum içinde rahat ve mutlu yaşamak istiyorsak, yapılacak iş budur. Ama, denilebilir ki, bu ilkeyi uygulamaya kalkan kimse, hep kendisi özveride bulunmuş ve bu ilke uğruna bazı haksızlık ve kötülüklere de göz yummuş olur.

Haklısınız, atalar ne demiş, **"Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar."** -Bu sözde abartma olsa bile- ne yazıktır ki, zamanımızda, haklıyı, iyiyi ve doğruyu savunanın toplumda adeta yeri yok gibidir.

insanlar, iyilikten ziyade kötülükte daha kolay birleşiyorlar gibi geliyor bana... Yapalım, denince zor, yıkalım, denince kolay.

Çok kez, hakkı ve doğruyu savunanların karşısında, büyük kitleler oluşmuşsa da, utku, her zaman hak ve doğrunun olmuştur. **"Hakkın bükülmez kolu / Dönmez yüzü vardır."**

Bazen öyle utanç dolu sahnelerle karşılaşılıyor ki, **"Besbelli insanın özü bozuldu, özü bozulmayan insan az"** diyorsunuz.

Özü ve soyluluğu bozulan insanı yeniden yapıp yaratmak olanaksız olduğuna göre, yapılacak iş, yeni nesli, bu küçücük yavrularımızı, bu soyluluk ve bu öz bütünlüğü içinde, gerektiği şekilde eğitip, onları biribirlerini içtenlikle seven, hoşgörülü, iyi, doğru yurttaşlar olarak yetiştirmektir.

Bu durumda, milli eğitim kurumlarına, sorumluluğunun bilincinde olan ÖĞRETMENLERİMİZE ve ana babalara çok büyük görevler düşmektedir. □

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Öğretmenler neyi kutlayacak?

Şimdi bir 24 kasım daha "Öğretmenler Günü" olarak kutlanacaktır. Nasıl kutlanacaktır? Üç - beş yıldır nasıl kutlandıysa aynen öyle.... Yani tepeden, genelgeyle kutlanması istendiği için; yani resmi bir "Öğretmenler Kurulu" toplantısı gibi..... Bolca nutuk atılacak, "Öğretmenliğin Tanrı mesleği olduğu" ve "cazip hale getirileceği" de eklenecek.

HÜSEYİN MANSUR ★

Sömürgecilerin, sömürgeleştirdikleri ülke insanlarına yaklaşımları ilginç ve tipik özellikler taşır. Her halkın kültür değerlerinde ilerici özelleşe gelen öğeler bir arada bulunur. Sömürgeciler işte bu kültürlerin ilerici, gelişmeye açık, geliştiği takdirde ve ölçüde de sömürge düzenine uyum sağlayamayacak, muhalif olabilecek öğeleri körletirler. Aynı kültürün gerici, durağan, boyun eğici öğelerini ise beslerler. Sömürgeciler aynı uygulamayı, yalnız kültüre değil, doğrudan insanlara da uygularlar. Toplumun ileriici, dinamik, gelişmeye açık, muhalif olabilecek kişilerini saf dışı bırakırlar; gerici, tutucu, boyun eğici kişilerini ise "ortak", işbirlikçi olarak tutarlar, yüceltirler(!), sürübaşı olarak kullanırlar...

Sömürgeci-sömürge ilişkilerinde gördüğümüz bu işleyişi; bir sömürge olmasalar bile, geri kalmış toplumların kendi iç işleyişlerinde de; yani bu toplumların ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ilişkilerinde de gözlemleyebiliriz. Bu toplumlarda bazı azınlık toplum kesimleri ve bazı kişiler sömürgeci, toplumun çoğunluk kesimleriyse sömürge görünümündedirler...

Kendilerini toplumun sahibi, koruyucusu, çobanı olarak gören kişiler ve kesimler, kendileri olmazsa, toplumun adam olamayacağı, bazı kurtlar tarafından kapılacağı, yok olup gideceği kanısındadırlar. Bu yüzden de, toplumun davranış alanlarını ve sınırlarını, hak ve özgürlüklerı, görev ve sorumlulukları kendileri belirlerler ve bu belirlemelerini topluma **"yasa"** olarak dayatırlar. Geriye kalanların (çoğunluğun) görevi, bu "yasalar"a uymaktır. Uymamanın da, **"sorgu-sual"**e uğramaktan daraşacını boylamaya kadar çok türlü çeşitli yaptırımları vardır...

Yalnızca yasaları ve yaptırımları düzenlemekle de yetinmezler. İnsanların sevinçlerine ve acılarına da, zevklerine ve inançlarına da el atarlar. Nelere sevinip nelere üzüleceğinize; nelere ağlayıp nelere güleceğinize: neleri sevip nelerden nefret edeceğinize, nelere küfredip neleri öveceğinize de onlar karar verirler.. Örneğin hangi hakları kullanacağınız ya da kullanmayacağınız ve kullanma sınırlarına onların lütfuna bağlıdır. **"Hak"** olan şeyler bir lütuftur ve onlar lütfederler.. Tabii uygun gördükleri anda, lütuflarını geri alabilirler...

Yine örneğin hangi bayramları kutlayıp kutlayamayacağınızı; ya da neyi bayram olarak kutlayıp kutlayamayacağınızı da onlar lütfederler ve belirlerler...

Çeşitli meslekleriniz, meslek çalışanlarının, tarihi ve mesleki gelişmeleri içinde kendilerine maledip, **"bayram"** ya da **"meslek günü"** olarak seçip benimsedikleri günler vardır. Denizcilik Bayramı, Ormancılık Günü gibi...

Türkiye'de, çiftçilerden ve işçilerden sonra en kalabalık meslek grubunu öğretmenler oluşturur. Üniversitelerde ve MED dışında çalışanlarla birlikte sayıları 500 bini aşar. Pekiı, bu 500 bin kişilik meslek grubunun bir "günü", bir bayramı yok mudur? Vardır. 24 kasım öğretmenlere bayram olarak bağışlanmıştır. Ne zamandan beri? 1982 yılından beri. Daha önce bunların bir günleri, bir bayramları yok muydu? Vardı, vardı da, epeyce eskimişlerdi, değiştirilmeleri uygun görülmüştür... Öğretmenler daha önce 16 martı ve 17 nisanı **"Öğretmenler Günü, Öğretmenler Bayramı"** olarak kutluyorlardı (16 Mart 1848 Öğretmen Okulları'nın, 17 Nisan 1941 Köy Enstitüleri'nin kuruluş günleridir). Fakat bütün toplum tanıktır ki öğretmenler 24 kasımı bir türlü benimseyememişler, sahiplenememişlerdir. Ve her 24 kasımda biribirlerine **"Biz neyi kutluyoruz?"** sorusunu sorarlar... Alacağınız yanıtı merak ediyorsanız, siz de herhangi bir öğretmene, **"24 kasımda neyi kutluyorsunuz?"** sorusunu yöneltebilirsiniz... Şurasısını da kesinlikle iyi biliyorum, öğretmenlerin 24 kasıma karşı bu olumsuz tavırları, hiçbir zaman 24 kasımın anlamına ve önemine karşı olmalarından dolayı değildir. Tam tersine öğretmenler için, 24 Kasım 1928 günü, yeni harflerle Millet Mektepleri'nin açılmasının, okuma seferberliğine girişilmesinin ve bu çalışmanın Başöğretmenliğini Atatürk'ün üstlenmesinin kutsal bir değeri vardır. Öğretmenlerin "24 Kasım Öğretmenler Günü"ne karşı olumsuz tavırları, bugün içine düşürüldükleri konumdan dolayıdır. Öğretmenler içine düşürüldükleri bu konumun çok iyi ayırındadırlar. Kimse de öyle hemen alınmasın ama (günkü alınganlık da geri kalmış toplumların bulaşıcı hastalıklarından biridir...) bugün Türkiye'de öğretmenler, sömürge zulmüne uğramış bir ülke görünümündedirler...

Şimdi bir 24 kasım daha "Öğretmenler Günü" olarak kutlanacaktır. Nasıl kutlanacaktır? Üç-beş yıldır nasıl kutlandıysa aynen öyle... Yani tepeden, genelgeyle kutlanması istendiği için; yani resmi bir "Öğretmenler Kurulu" toplantısı gibi... Bolca nutuk atılacak, **"Öğretmenliğin Tanrı mesleği olduğu"** söylenecek; **"Gelecegimizin güvencesi olan gençlerimizi kendi ellerine teslim ettiğimiz için en güvendigimiz öğretmenlerdir"** denilecek ve **"Öğretmenlik mutlaka cazip hale getirilecektir"** diye de eklenecektir...

12 Eylül öncesinde en büyük kırıma uğrayan kesim, gençlikten sonra, öğretmenler oldu. Son onbeş-yirmi yıldır en fazla soruşturmaya, baskıya, sürgüne, tutuklanmaya uğrayan kesim yine öğretmenlerdir. Şimdiyse öğretmenler, fazla başarılık yaptıklarından dolayı (!), suratlarına tokadı yiyip arka üstü yere oturmuş çocuklar gibidirler...

Lütfedilip kendilerine 1961 Anayasası'yla dernek ve sendika kurma hakları tanınmıştı. Gerçi bu sendikanın toplusözleşme ve grev hakkı yoktu, ama olsundu, sendika sendikaydı. Dar günde karanfil gibi tabardın yakana, hava atardın... 12 Mart'ın hemen ilk aylarında, 1961 Anayasası'nı **"hükelerinden ayıklama"** operasyonuyla kamu çalışanlarından sendika hakkı geri alınmış; öğretmenlik ise laf olsun diye yapılan 2. işleri, 2. meslekleri durumuna düşmüştür. Bu durumun kişi olarak öğretmende, meslek olarak öğretmenlikte, kamu hizmet alanı olarak eğitim-öğretimde meydana getirdiği yıkımı, sanırım uzun uzadıya açıklamaya gerek yoktur... Ama şu kadarını eklemekte yarar var: **"Öğretmenler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır"** sözü artık geçerli değildir. Cumhuriyet Gazetesi'nde "öğretmen-öğrenci" köşesini hazırlayan Sayın **Selim Özyüksel**'in dediği gibi, bu söz artık şöyle söylenmelidir: **"İşportacılar, sofôrler, garsonlar, boyacılar... Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.."**

Zaten devletin kendi öğretmenine bakışı da artık olumsuzdan öte, horlayıcı aşağılayıcı bir nitelik kazanmıştır. Basından öğreniyoruz ki, dışardan getirilecek Alman öğretmenlere, ev kiraları hariç 800 bin; Pakistanlı öğretmenlere 200-300 bin lira aylık ödenecektir. Oysa bunlar da Türk öğretmenlerden aynı işi yapacaklardır. Çok merak ediyorum, acaba Almanlar, Almanya'daki Türk öğretmenlere, kendi öğretmenlerine ödediklerinden kaç mark fazla ödüyorlar!

Horlama yalnızca ekonomik alanda da değil, asıl horlama, yukarda da değindiğim demokratik hakların kullanımında ortaya çıkmaktadır. Dünyada faşist diktatörlükler hariç, öğretmenlerine (ve diğer kamu çalışanlarına) sendika hakkı tanımayan devlet yok gibidir. Türkiye'de ise öğretmenin dernek kurma hakkı bile yoktur. Çünkü kesinlikle öğretmene güvenilmemektedir. Çünkü, resmi görüşe göre, Türkiye'de öğretmen, dernek, sendika gibi hakların kullanmayı bilmemekte; bu hakları, ulusu bölmek, vatanı parçalamak için kullanmakta; bu hakları kullanmaya başlar başlamaz sapık ideolojilerin peşine takılmaya yeltenmektedir... Toprağından mıdır nedir, bu ülke durmadan sapık ideolojilere kapılan vatan hainleri üretip durmaktadır!..

Bu sakat yaklaşım da zaten iki tür öğretmen ortaya çıkarmıştır. Bunlardan biri **"muteber"** öğretmendir. Bu tür hiç suya sabuna dokunmaz, verilenle yetinir, okumaz, düşünmez, yurt ve dünya sorunlarını tartışmaz, sımsıkı girip çıkar, vaktini pasta börek tarifleriyle, vitrin fiyatlarıyla geçirir... Bu yüzden ne soruşturma geçirir, ne sürgüne gönderilir, ne başı ağrır... Ki öğretmenlerin çoğunluğu bu türe doğru yönlendirilmekte ve zorlanmaktadır. İkinci tür ise okuyan, araştıran, düşünen, yurt ve dünya sorunlarını tartışan, kavramaya çalışan, bu alışkanlığı öğrencilerine de vermeye çabalayan öğretmendir. Bunlar durmadan soruşturma geçirirler, sürgün edilirler, rahatsız edilirler ve zaten nesilleri de tükenmek üzeredir...

Öğretmenlik, kaynağı ve yetiştirilme yolları açısından bir başka darbe daha yemiştir. Öğretmen yetiştirme işi artık YÖK'ün usta ellerine tevdi edilmiştir... Bu yolun belki gerçekten yararları da vardır. Ama öğretmenlik bugünkü uygulamayla, **"başka birşey olmayanlar"** ın mesleği olarak görülmektedir. Eskiden kasaba ağaları, tefeci tüccarlar, bir baltaya sap olamayan hayaz oğullarını, **"bari öğretmen olsun"** diye hile ve yle ile öğretmenliğe yamarlardı. Bu görüşü şimdi de devlet sahiplenmiştir. ÜSS'de en düşük puan alanları öğretmen adaylarına ayrılmaktadır. ÜS sınavları, bilgi, beceri, yetenek, zekâ, çalışkanlık gibi nitelikleri ayırdığı savındadır. Öyleyse bilgisizler, beceriksizler, yeteneksizler, düşük zekâhlar, tembeller öğretmenliğe layık görülmektedir. Bina ve köprü inşa edecek, ilaç yazacak' mesleğe yüksek zekâ; insan inşa edecek mesleğe düşük zekâ... Öğretmenliğe bundan daha horlayıcı, daha aşağılayıcı bir yaklaşım olamaz...

Bir yandan da, tam kırk yıldır, M.E. Bakanlarının daha koltuklarını ısıtmadan vetdikleri ilk demeç aynı kopyadır: "Öğretmenlik cazip hale getirileçektir." Birisi rica etse de artık erilerini çekseler öğretmenliği cazibeli kılmaktan.. Kırk yıldır öğretmenliği cazibeli kılmaya uğraşa uğraşa, onu artık hiçbir cazibesi kalmamış menapozlu bir acuzeye çevirdiniz...

Bugün vardığımız nokta gerçekten ürkütücüdür. Öğretmen kitlesiyle bakanlık arasında hiçbir iletişim, hiçbir sıcak bağ, hiçbir ortak anlayış kalmamıştır. Tarihimizin hiçbir döneminde öğretmenle kendi bakanlığı arasında böylesine bir yabancılaşma, böylesine bir uçurum oluşmamıştır...

24 kasım günü kürsüye çıkacaklardan, ekrana geleceklerden şunu rica ediyorum: Sakın nutuk atmayın, sakın öğretmenleri övmeyin, sakın onlara güvendiğinizi söylemeyin... Bir kezcik olsun doğru bir iş yapılmış olur...

Ayrıca, "24 kasım günü öğretmenler neyi kutlayacak?" sorusunu merak edenler, o gün düzenlenecek törenlerden birini izleyiversinler. Sorularının yanıtı oradadır.

Ben de o törenlerden birini izliyor olacağım... □

Hüseyin Mansur, Eğitimci

Bugün vardığımız nokta gerçekten ürkütücüdür. Öğretmen kitlesiyle Bakanlık arasında hiçbir iletişim, hiç bir sıcak bağ, hiçbir ortak anlayış kalmamıştır.

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Eğitimde süreklilik, bütünsellik

Eğitimde süreklilik ve bütünsellik dizgeli olarak, eğitmen kursları ve köy enstitüleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu kurumlarda yetişenlere, öğrenciler yanında halkı da yetiştirmeleri özel yasalarla bir görev olarak verilmiştir.

ŞEVKET GEDİKOĞLU *

Çeşidi, içeriği, amacı, yöntemi ne olursa olsun, genelde eğitim sürekli bir etki ve tepki olgusu, düşünce ve davranış biçimidir. Bu süreç aralıksız, kesintisizdir. Doğumla başlamakta, yaşam boyu sürmektedir. Buna göre eğitimin başlangıç ve bitimi çocukluk, gençlik çağlarına özgü okullarla sınırlı değildir. Nitekim, bu süreklilik yazıdan, okullardan önce toplumların deneylerini, gelenek ve göreneklerini, düşünce ve inançlarını kuşaktan kuşağa aktaran **"yaygın eğitim"** biçimiyle, daha sonra okullar ve 19. yüzyıldan beri de planlı, örgütlü okul dışı eğitim, kurum ve kuruluşlarıyla sürdürülmüştür.

Günümüzde çağdaşlaşmış toplumlar eğitim politikalarında gerekli değişiklikleri yaparak okul içi- okul dışı eğitim arasındaki bütünselliği, karşılıklı yardım ve desteği, işbirliğini de sağlamışlardır. Böylelikle, bir yandan büyük halk kitlelerinin hızla değişen bilim ve teknolojik gelişmelere uyumu; geleneksel yaygın eğitimin, oluruna ve rastlantılara bağlı iletişim araçlarının kişi ve kurumların etki alanlarına bırakılmaması öte yandan seçkinlerin yetenekleri doğrultusunda geniş bir tabandan süzülüp gelmeleri, başka bir deyişle piramidin geniş bir tabana oturtulması, eğitimde uçlaşmasal boyutlar kazandırılması öngörülmüştür. İnsan haklarına saygınlığın, gerçek demokrasinin gereği de budur.

Türkiye'de çağdaş halk eğitiminin kurucusu, önderi Atatürk'tür. Onun hiçbir devlet başkanında görülmeyen bu niteliği, halkçılığından her çeşit sömürüye karşı olmasından, insana ve eğitime verdiği değerden kaynaklanmaktadır. Eğitime toplumsal sorun açısından bakan Atatürk, **"Eğitimdir ki bir ulusu özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşatır; ya da köleliğe, yoksulluğa düşürür"** der. Öğretim Birliği Yasası, Harf Devrimi, ulus okulları ve bu okulların başöğretmenlik görevini üstlenmesi halkevleri, halk odaları, eğitmen kursları, köy enstitüleri, tarım, sağlık, mesleki ve teknik alanlarda alınan önlemler, onun eğitime karşı taşıdığı güven ve beklentileri eylemleştiren atılımlardır.

Bunlardan biri, mesleki eğitimde yeni cek temel politikanın, bilmezliği yok etmek olduğu, okulların birer kültür ve eğitim merkezi olmaları yönerisini vermiş, uygulamalara katılmış, çalışmaları yakından izlemiştir.

1950'ye değin halk eğitimi alanındaki çalışmalar Atatürkçü doğrultuda sürdürülmüş, herhangi bir sapma olmamıştır. Bir gün köy enstitülerinin 20'ye çıkarılmaları Bakanlar Kurulu'nda görüşülürken, Başbakan **Saraçoğlu** parasal sıkıntıları, savaş durumunu öne sürünce Cumhurbaşkanı **İnönü, "Kendimi bildim bileli para ve savaş sıkıntıları bitmedi. Eğer ülkemiz insanları en azından bir ilköğretim çarkından geçirilmezse, bundan sonraki savaşları kazanamayız"** demiştir.

Şuncasını vurgulayalım ki, eğitimde süreklilik ve bütünsellik dizgeli olarak, eğitmen kursları ve köy enstitüleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu kurumlarda yetişenlere, öğrenciler yanında halkı da yetiştirmeleri, özel yasalarıyla bir görev olarak verilmiş ve bu görev titizlikle yerine getirilmiştir. Türkiye'de okul içi, okul dışı eğitimin bütünleştirilmesinde bu çapta ve bu anlamda ikinci bir örnek gösterilemez.

Genel olarak eğitim toplumsal, ekonomik, yönetsel ve kültürel sorunlardan soyutlanamaz. 1950'den sonra bu alanlarda görülen değişiklikler, sapmalar halk eğitimi üzerinde de etkili olmuştur. Örneğin DP iktidara gelince halkevleri, halk odaları, köy enstitüleri kapatılmış, yerlerine halk eğitimi merkezleri, klasik öğretmen okulları getirilmiş, ulus ve akşam okulları halk dersanelerine çevrilmiştir. Ama eski çalışma hızı ve canlılık yitirilmiş, yeni bir hava ve coşku getirilememiştir.

27 Mayıs Devriminin, 1961 Anayasasının ilk 3-4 yılında, ilköğretim sorununu 10 yıllık bir plana bağlayan İlköğretim ve Eğitim Yasası çıkarılmış, bilmezlikle savaş hızlandırılmış, Milli Eğitim Bakanlığı'nda Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuş, halk kitapları yayımlanmış, gezici ve halk kitaplıklarının sayıları arturılmıştır. Daha sonra Atatürk'ün 100'üncü doğum yılında hazırlıksız ve dar kapsamlı okuma yazma seferberliğine girişilmiş ve bu sorunla ilgili bir yasa çıkarılmıştır. Bunların dışında Milli Eğitim Temel Yasası'na karşın, 1950-1985 yılları arasında eğitimde gerekinimlerle oranlı sürekilik sağlanamamış; bütünselliği gerçekleştirecek hiçbir girişim yapılmamış, kurtuluş düzen verimli çalıştırılamamıştır. Son iki yılda bu alandaki çalışmalar daha da duraklamış; oluruna bırakılmıştır.

Oysa, 1980 sayımına göre, 6 ve daha yukarı yaş nüfusundan, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu, 12 milyonu aşkın yurttaş okur yazar değildir. Orta ve yükseköğretim çağ nüfuslarının çoğunluğu okul dışında, okullaşanlar da demokratik yaşam düzeninden yoksun, ezberci, öğütücü ve öğütücü yöntemlerle çalışan okullarda. Nitel verim bir yana, nicel verim de harcanan para ve emeklerin çok gerisindedir. Yasama atılan diplomasız milyonlara öğrenimini tamamlayamayan milyonlar da katılmaktadır.

Ne varki 1985-86 öğretim yılına girerken yapılan görkemli törenlerde, radyo ve televizyon konuşmalarında hiçbir yetkili ve sorumlu bu gerçeklere, halkın eğitimine değinmemiş, okul, öğrenci sayılarını yinelemekle yetinmişlerdir. Bu tutum, izlenen tek yanlı ve yüzeysel eğitim politikasını, kısırdöngüyü göstermektedir. Atatürk'ün eğitim çalışmaları, eğitim ilkeleri unutulur olmuş; halk eğitimi kavram kargaşasına, bugünkü çıkmaziara sürüklenmiştir. Daha da ilginç olanı, eğitim yoluyla, Atatürkçülüğün üstüne Osmanlılaşma **"Türk-İslam sentezi"** küllerini serpme çabalarının başlamış olmasıdır.

Elbette yarının güvencesi olan çocukların, gençlerin güçlendirici, bilinçlendirici bir eğitim dizgesinin oluşturduğu ortamlar içinde yetiştirilmeleri gerekli ve zorunludur. Ama devlet başkanından köy muhtarına değin, tarlada, işyerinde, evde çalışan genç, yaşlı, diplomalı diplomasız en az 30 milyonun da öğrenmeye, yetişmeye gereksinmeleri yok mu? Toplumun asıl üreticilerini, gelir kaynaklarını oluşturan okul dışındaki bu gizil insan gücü değil midir? Öyleyse bu kesimdeki insanların gereksinmelerine kültür düzeylerine göre sürekli bir eğitim hem gerekli, hem de yasal yurttaşlık haklarıdır.

Eğer gerçeklere, usa dayalı etkin, bilinçli bir eğitimin en güçlü yatırım olduğuna içtenlikle inanıyorsak, önce nitelikli insan gücünün sade okullar yoluyla sağlanacağı avuntusundan kurtulmalıyız. Sonra kimi işyerlerinde, teknik okullarda açılan simgesel kursların, belli çevrelerde yapılan toplantılarla yetinilmeyerek, geniş halk kitlelerini kapsayan çağdaş halk eğitimi çalışmalarını tabana indirmek, ülke çapında yaygınlaştırmak ve süreklileştirmek için gerekli önlemleri almak zorundayız.

Yeter ki, başta iktidarlar, yöneticiler, sorumlular, aydınlar, eğitimciler, halkın toplumsal, siyasal bilinçlenmesinden, fırsat ve olanak eşitliğinden, sosyal adaletten, hiçbir yeğleme ve ayrım yapmadan Atatürk'ün devrim ve ilkelerinden yana olsunlar. Bununla birlikte bağnazlığa, gericiliğe, halk avcılığına ödün vermeyen, hukuk devleti ilkelerine bağlı, özgürlükçü demokratik yönetim düzenine işlerlik kazandırılsın. □

** Şevket Gedikoğlu: Köy Enstitüsü eski müdürlerinden eğitimci, yazar.*

Öğretmen düzeyini korumalı

ŞÜKRÜ TAHİRGİL

Yeni kuşakları birer **"eser"** olarak ortaya koymanın saygınlığı çetin bir uğraş olmasından kaynaklanır. Bu çetin uğraşı başarabilmesi için öğretmende toplumca yalın gözle görünmesenin (farkedilen) bir **"düzey"** bulunması gerekiyor. Bu düzeyi güvenilir en az iki sağlam destek ayakta tutabilir. Biri, **"en gerçek yol gösterici olan bilim"** öbürü, **"yaşam damarlarından birisi bulunan sanat."** Öyle görünüyor ki son yıllarda öğretmenliğin yalnız birazcık **"kuru bilgi"** ile yapılabileceği yanılgısına düşüldü. Olaylar mesleğin ruhsal, antlamsal yönlerden bir şeyler yitirdiğini, neredeyse Osmanlı **"mubassırlığı"**na dönüşme noktasına geldiğini gösterme tedir. Örnek vermek gerekirse geçen yıl yapılan bir öğretmenler gecesini anabiliriz. Kısaca değinelim:

Anımsanacağı gibi M.E. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kültürel etkinlikler çerçevesinde olarak 21 Aralık 1984 cuma gecesi İstanbul öğretmenleri, Spor ve Sergi Sarayı'nda **"sazlı, sözlü"** bir **"tügüeri (moral) gecesi"** yaptılar. Felekten onlar da bir gece çaldılar! Bu geceyi eleştirme zorunluğu zaman geçtikçe kendini daha çok duyurduğundan **"günümüzü"** uygun gördük.

1— EĞİTSEL SANATSAL YÖNDEN: Bu eğlencede kullanılan müzik **"hafif"** diye nitelenir ya; bu haffifin de haffifinden, daha ötesi olmayan türdendi. Yani sanatsal, eğitsel değeri bulunmayan; kolay anlaşıldığı, kolay üretildiği için en bol, en ucuz olanı. Gazinolarda, minnibüslerde, otobüslerde, radyolarda, televizyonlarda.. karşımıza çıkar. Biraz müzik beğenisi olanlar **"illallah"** çekerler ondan. Ülkede herkes gibi öğretmenler de yabancısı değildirler bu müziğin. İçinde doğar, içinde büyürler, emeksiz tanırlar onu. Oysaki öğretmenlerin tanımak, tadına ermek zorunda oldukları daha başka, soylu bir müzik türü vardır ki buna **"evrensel"** ya da **"akademik"** adı verilir. Onda derin, yüce duygu ve düşünceler anlatılır. Sokak müziği değildir bu. Sanat değeri taşır. Bir emek, çaba karşılığı sevilebilir. Denebilir ki öğretmenlerden bu tür müzikten anlayanların ölçütü utanılacak bir oranı geçemez. Anlanmadıkları için de öğrencilerine bu yönde yol göstericilik yapmakta yetersiz kalırlar. Öyleyse öğretmenlerin önce bu yöndeki eksikliklerı, **"yine eğlence yoluyla"** giderilmeye çalışılsa daha yerinde bir tutum olur. Nasıl mı diyeceksiniz? Devlet senfoni orkestraları, devlet operaları yardımıyla. Bu kurumlar kolaydan güce, yeterince açıklamalı olarak, bir dizgeye göre izleneler yaparlar, uygularlar. Öğretmenlerin hem soyekinsel (kültürel) eksikleri giderilmiş olur, hem de **"öğretmenliğe yakışır biçimde"** eğlenmiş olurlar.

Bu amaçla başka bir yol daha önerilebilir: Adını verdiğimiz kurumlara devlet tiyatroları da eklenir; bu sanat yuvalarının gösterilerinde, eskiden olduğu gibi öğretmenlere **"indirim"** yapılarak onlar özendirilir. Yeri gelmişken belirtelim ki birçok yabancı ülkelerde olduğu gibi bizde de **"Atatürk"** döneminde verilen ancak sonradan ellerinden alınan taşıma araçlarından, eğlence yerlerinden, kısacası öğrencilerine her yerde verilen **"indirimli yararlanma hakkı"** öğretmenlere yeniden verilmelidir.

II— YÖNETİM AÇISINDAN: Konu edilen gece için tüm İstanbul öğretmenleri çağrılıydı. Ama İstanbul'da çalışan öğretmen sayısı ile salonun alabileceği sayı arasında bir irdeleme yapılmamıştı. Gazeteler de yazdı **"bir curcuna!"** Çağrılılardan salonu girme becerisini gösterenler kadarı da kapıların dışında kalmışlardı. Oysa İstanbul 2 ya da 3 bölgeye ayrılarak iş yürütülebilirdi. Böylece de öğretmenler topluluğunun düzeyine gölge düşürecek olaylar çıkmayacaktı.

III— ZAMANLAMA AÇISINDAN: Halkımız arasında **"Düğün değil, bayram değil"** diye başlayan bir fıkra var ya bu gecenin **"zamanı"** bize onu anımsatmıştı. Yurt çapında günlerce kutladığımız **"Öğretmenler Haftası"** geçeli bir ayı bulmamıştı. Ders yılının, yarı ders yılının başı değil, sonu değildi. Kısacası böyle bir gece için ortada bir fırsat yoktu. Bu nedenle seçilen zaman da uygun değildi.

SONUÇ: İstanbul ve öbür büyük kentlerde bu tür eğlencelerle diyelim ki yılda çok çok 40-50 bin öğretmen eğlendirilmiş, onlara içgücü verilmiş olsun. Yurt düzeyine yayılmış köylerde, kentlerde arta kalan 300 bini aşkın meslektaş topluluğumuz karşısında bu sayının ne önemi olur? Eğlenceden yoksun kalan bu büyük topluluğun hakkı nasıl ödenecektir? Bakanlık (ya devlet) tarafından yurttaşların bir kesimine yapılacak yardım, yarar o kesimin tüm bireylerini kapsamalıdır. Bu yardım sınırlı ve kapanmı elinde kalacaksa yapılmaması yeğlenmelidir.

Ben derim ki bu içgücü gecesi için harcanan paralar, gazeteler yoluyla kitap dileyen köy okullarına kitap alınıp gönderilseydi her halde daha yerinde bir iş yapılmış olurdu. □

** Şükrü Tahirgil, Fransızca öğretmeni*

eski-yeni çizgiler

Sergio Aragones

İspanya'da doğdu. 6 yaşında ailesi Meksika'ya göç etti. Öğrenimini burada sürdürürken ilk çizgileri yayımlanmaya başladı. Meksika Milli Üniversitesi Mimarlık Bölümüne devam ederken haftalık "Manana" dergisine karikatürler çiziyordu. 1962 yılında Amerika'ya giderek "Mad" dergisinin başına geçti. Bir süre ayrıldıktan sonra aynı dergide çalışmaya devam etti. Aktörlük ve film yapımcılığı ile uğraştı. Karikatürden arta kalan zamanlarında Meksika boğa güreşlerinin dökümanter filmlerini çekiyor. □

arşiv konuşuyor

İspanya İç Savaşı

Calvo Sotelo'nun öldürülmesinden birkaç gün sonra, 18 Haziran 1936'da Kanarya Adalarındaki ve Fas'taki İspanyol garnizonları, Madrid Cumhuriyeti hükümetine isyan ettiler. 19 haziranda bu birliklerin başına geçen Franco, general Sanjurjo'nun bir uçak kazasında ölmesinden sonra ayaklanmanın tek lideri oldu. İsyanın katolik ve faşist kuruluşların çoğunca desteklenmesi; özellikle Burgos, Zaragoza ve Valladolid'deki garnizonların isyana katılmasını kolaylaştırdı. Hükümet tarafı ise, hava kuvvetlerinin büyük kısmına, polis kuvvetlerine, muhafız hücum kıtalarına, büyük ölçüde muhtariyet vaat edilen Katolik Bask Baskıların bir bölümüne ve sınır muhafızlarına güveniyordu. Cumhuriyetçi ordu, özellikle Halk Cephesi'nin (Frente Popular) işçi milislerinden (450.000 kişi) kurulmuştu. İngilizler, Fransızlar ve Sovyetler, cumhuriyetçilere, İtalyanlar ve Almanlar, Franco'ya yardım ettiler. Almanların Junkers-52 uçakları, ilk hava köprülerinden birini kurarak İspanya'ya Fas kıtalarını taşıdı. Taraflardan her birinin 800.000 kişiye yakın bir kuvveti silahlandırdığı ve otuz iki ay süren bu savaşta 1 milyondan çok insan öldü. Guernica şehrinin Franco kuvvetleri tarafından bombardıman edilmesi, uluslararası kamuoyunda büyük yankılar uyandırdı. İç savaş, Franco kuvvetlerinin 29 Mart 1939'da Valencia'yı da ele geçirmeleriyle sona erdi.

DERT BABASI Vural Sözer

TV REKLAMLARINDAN ÇAĞRIŞIMLAR...

İstanbul, saat 16.30. Selâmi telefonda. Antalya'yla konuşuyor:

— Kâmil!..
— Buyur abi!
— Çek ödeyeceğim... senet hazır mı?
— Hangi senet?
— Bırak şakayı, saat dört buçuk. Mahvolurum.
— Ne şakası abi... Bende senet menet yok. Sen bir de Edirne'yi ara.
— (Üç saniye sonra, Edirne.) Kâzım!.. Antalya bende senet yok diyor! Ne b.. yiyeceğiz lan?
— Yapma!
— Valla..
— Bugün çekin son günü...
— Biliyorum. Ne yapsak acaba?
— Sen bir de Kars'ı ara abi..

— (Üç saniye sonra Kars.) Burası İstanbul...
— Ben Selâmi..
— Buyur abi...
— Kimle konuşuyorum?
— Müslüm...
— Hasan yok mu?
— Az önce çıktı abi... Bir şey mi diyecektin?
— Para isteyecektim de..
— Sen bir de Ankara'yı ara abi...
— ...

Bir cumartesi sabahı. Şişli'de bir apartman. Baba, çocuklar evde... Banyo hazırlığı yapıyorlar. Yıkanacaklar, bir haftanın yorgunluğunu çıkaracaklar. Anne, çocuğuna:

— Koş, koş, koş... Sıcak suya koş...
— Az sonra banyodan, çocuğun sesi:
— An-neee...
— Söyle yavrum!
— Sular akmıyooo...

— Kovaları al kapıcı dairesine koş... Koş... Koş... Orada da akmıyorsa komşuya koş... Koş... Kovalarımız tam otomatik!.

Genç kız gelinlik giymiş... Karşısında annesi. Kızın durgun hali, annesinin dikkatini çeker.

— Bir şeye canın mı sıkılıyor yavrum?
— Evleniyorum... ama, yemek yapmayı bilmiyorum anneciğim.
— İlahi yavrum... Düşündüğün şeye bak. Ben seni mutfaklarda ömür tüket diye doğurmadım kızım...
— Ne yapacağım?
— Lokantalar ne güne duruyor evladım... Her gece bir yerde yiyeceksiniz...
— (Genç gelin, ertesi gün bir lokantacıyı alnından öperken...) Canım Abdullah...

★★★

Zeki Küren, çamaşırını Neoparfümlü Hello'yla yıkayan bir ev kadınına, sonuçtan hoşnut olup olmadığını soruyor:

— Nasıl?
— (Kadın çok memnun, kameraya gösteriyor.) İspatı önümde!..

Komo posta kutusuna yazan Kadriye hanım diyor ki:

— Kocam, hayırsızın tekidir. Her gece eve zil zurna sarhoş gelir. Çocukları sıra dayağından geçirir. Vurur, kırar... Tam otuz yıldır bana kan kusturdu. On yıllık mantoyla geziyorum. Üstümüzde yok, başımızda yok... Bütün kazandığını içkiye veriyor. Kaç defa, şu herifi ortadan kaldırayım, bir gece uyurken kafasına rakı şişesini geçireyim, diye düşündüm. Fakat çocuklarıma acıyorum. Yoksa katil olmak işten değil. Kardeş, onca içkiye nasıl da dayanıyor?.. Ölmüyor uğursuz! Bir yerlere yazayım, içimi dökeyim diyordum, nereye yazacağımı bilemiyordum. Komo posta kutusu bana bu fırsatı verdiği için çok mutluyum. Ama, onda utanacak yüz nerde?.. Kısa kesiyorum.. kapı tekmeleniyor... Hemen açmazsam kırar kapıyı ayı... Kilit parasını da bana ödetir... Hepinize sevgiler...

Emirle Bayram Olmaz

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu her yıl kasım ayının yirmi dördüncü gününde bir Öğretmenler Günü düzenlemektedir. Bundan amaç, öğretmenlerin birbirleriyle daha iyi kaynaşmaları ve moral bakımından birbirleri ile kenetlenmeleridir. Bu aşağı yukarı birkaç yıldan beri yapılmaktadır. Öğretmenler Günü dolayısıyla emekli öğretmen Tahsin Yavaş ile konuştuk. "Öğretmenim ne diyorsunuz?"

"Öğretmenleri değerlendirirken ekonomik bir katkıda bulunmuyorlar. Tamamen manevi bir değerlendirme yoluna gidiyorlar. Öğretmenlerin türlü özlük sorunları var, bunlara kimsenin eğildiği yok. Öğretmen ev kirasını mı düşünsün, bakkalın kasabın borcunu mu düşünsün, kendi çocuklarının masraflarını mı düşünsün, eğittiği çocuklara mı baksın? Bunların yolu gösterilmiyor."

"Hocam, eskiden öğretmenlere moral ve kaynaşma bakımından neler yapılırdı?"

"Eskiden ayda bir öğretmenler toplantılar yaparlardı. Bu her bölgede olurdu. Okudukları kitapları eleştirirlerdi. Okul uygulama bahçelerinde yetiştirdikleri ürünleri nasıl değerlendireceklerini konuşurlardı. Özellikle köylülerle kaynaşırlardı. Bugün bunların hiçbiri yapılmıyor. Dahası var öğretmenlerin okuması da istenmiyor. Aslında kitap pahalı değil, okumak pahalı oldu."

"Şimdi öğretmenlerin hiçbir örgütü yok. Bu konuda ne diyorsunuz?

"Bir zamanlar TÖS vardı, öğretmenlerin özlük sorunlarına eğilmişti. Fakat politik sebeplerle kısa bir zamanda kapattılar. Ardından TÖB - DER kuruldu, konut işlerine el atıldı. Hatta İstanbul'da Avcılar'da bir TÖB - DER sitesi kurulduv. Öğretmenlerin dayanışması sağlandı. Milli Eğitim Bakanlığı, 'Maarif Şûrasını' toplamadığı için TÖS bunu topladı. Her yıl federasyon toplantıları yapıldı. Bu toplantılarda eğitim ve öğretim işleri, öğretmen sorunları konuşulur, bir çalışma planına bağlanırdı. Sendikalaşma kaldırılınca bu gibi işleri TÖB-DER üstlendi."

"Sendikalar daha mı etkindi?"

"Elbette sendikalar daha etkindi. Ben 1950 yılında Yunanistan'a gittim. Bir grup öğretmenle birlikte inceleme ve araştırma gezisi yaptık. Oradaki öğretmenlerin tümünün sendikalı olduğunu gördük. Her türlü sorunlarını sendika çözümlüyordu. Hatta Gümülcüne'de, genel vali, sendika başkanı odasından içeri girince hemen ayağa kalkarak gereken ilgiyi gösterdi. Biz bu duruma çok şaştık. Oradaki sendika bizi çok iyi ağırladı. Kendilerine inceleme yaptığımızı bildirince, her türlü masrafımıza katlandılar ve diyebilirim ki kaldığımız yirmi günde bize on para harcatmadılar."

"Öğretmenler şimdi örgütsüzdür. Bu duruma ne diyorsunuz?"

"Öğretmenler örgütsüz olduğu için her türlü baskı yapılıyor. Burada Fakir Baykurt'un bir öyküsünü anlatayım. Bir öğretmen Recep var. Karısı da bir bankada memur. Recep ilk yıllarda çok ateşlidir. Her köşesinden keskin dumanlar çıkıyor. Fakat Recep'i her yıl bir yana atıyorlar. O okuldan bu okula sürüklenip gidiyor. Öyle oluyorki, eşinden ayrı yaşamak zorunda kalıyor. Recep'in bu atamalar canına tak diyor. Bütün köşeleri kırılıyor, yusyuvarlak hale dönüşüyor. Bundan sonra Recep'i nereye atarsanız atın, top gibi yuvarlanıp gidiyor. Bugün örgütsüz öğretmenlerin durumu da Recep'in durumu gibidir."

"Peki hocam çözümü nedir?"

"Vallahi bunun çözümü tek başına olmaz. Türkiye sorunlarını nasıl çözümlerse, öğretmenler de sorunlarını öyle çözümleyeceklerdir. İlk ağızda düşünülen sendikalaşmadır. Ancak yasalar buna elvermiyor. Sadece öğretmenler için değil, bütün memurlar için durum aynıdır. Biz vaktiyle kazandıklarımızı bugün yitirdik, yeniden aramaya koyulduk. Ama genç kuşaklar sendikalaşma nedir, nasıl uygulandı bilmiyorlar. Arayacaklar, savaşacaklar, sendikalaşacaklardır. Ama ne zaman? Bunun ne zaman gerçekleşeceğini şimdiden söylemek zor. Bütün demokratik haklar herkes için ne zaman sağlanırsa, öğretmenler için de o zaman sağlanacaktır."

"Peki Öğretmenler Gününü kutlayalım mı?"

"Kutlama içten, yürekten olur. Öğretmenin içinden böyle bir şey gelmiyor ki... Ben emekli olarak böyle düşünüyorum, bunu yaşayanlar ne düşünürler. Seve oynaya bayram olur. Emirle, fermanla gün kutlanmaz, bayram olmaz."□

KARTPOSTALLARIN DİLİ İLE

KÂĞITHANE

Kâğıthane'nin tarih sahnesine ilk çıkışı, Kâğıthane Deresinin kenarında yükselen bacalar nedeni ile değil, **Nevşehirli İbrahim Paşa**'nın ektirdiği lalelerin boy verişi iledir. Padişah **III. Ahmet**'in veziri olan Nevşehirli Paşa, bundan üç yıl önce Başbakan **Özal**'ın Belediye Başkanı Bayburtlu **Dalan**'ın bugün yapmak istediğini yapmış ve Haliç'in son durağı Kâğıthane'yi mesire yeri haline getirmiştir (Ancak Nevşehirli Paşa "ne tapuyu delmiş", ne de Dünya Bankasından kredi almış ve ne de Perşembepazarı esnafı ile kanlı bıçaklı olmuştur). Kendisine **Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi** mimari düzenleme bakımından büyük destek sağlamıştır. Çelebi, Paris'ten getirttiği Versailles Sarayı'nın bahçe düzenleme planları ile Kâğıthane'yi "Lale Devri"nin "mini başkenti" yapmıştır. Kâğıthane "zevkü safaya", edebiyata mekân olmakla kalmayıp, siyasete de alan olmuştur. Örneğin, Sadrazam **Alemdar Mustafa Paşa "Senedi İttifak"**ı burada imzalamıştır. Kâğıthane Deresi sularının önümüzdeki yıllarda **"Dalan mavisi"**ne yeniden dönüşmesi halinde, tarihin tekerrür etmesi ve bu kez de IMF ile anlaşmaların Kâğıthane'de imzalanması kuvvetle muhtemel midir? Kimbilir?

Salut de Constantinople. Eaux douces d'Europe (Kiathané)

Kâğıthane'de yalnız lale ekimi yapılmadı, bol miktarda saray temeli de atıldı. Bunlardan en ünlüsü **"Sadabad"**dır. Ancak, patronların değilse de dış güçlerin tahrik ettiği Patrona Halil İsyanı'nda bu köşkler tahrip edildi, yıkıldı. Daha sonraki yıllarda sadrazamlar yeniden Kâğıthane'yi onarıp şenlendirdiler. İstanbul halkı, henüz maçlara ve tek kanallı televizyona abone olma olanağına kavuşmadığından, hafta sonlarında Kâğıthane'de sandal sefasına çıkar veya erkek erkeğe piyasa yapardı.

Yukarıdaki kartpostal 1908 yılına aittir. İstanbul'dan selam yazısının yanında parantez içinde Kâğıthane sözü, civardaki esmer yurttaşlarımızın şivesi ile yazılmıştır. (Ahmet Tan'ın koleksiyonundan.)

insanlar...

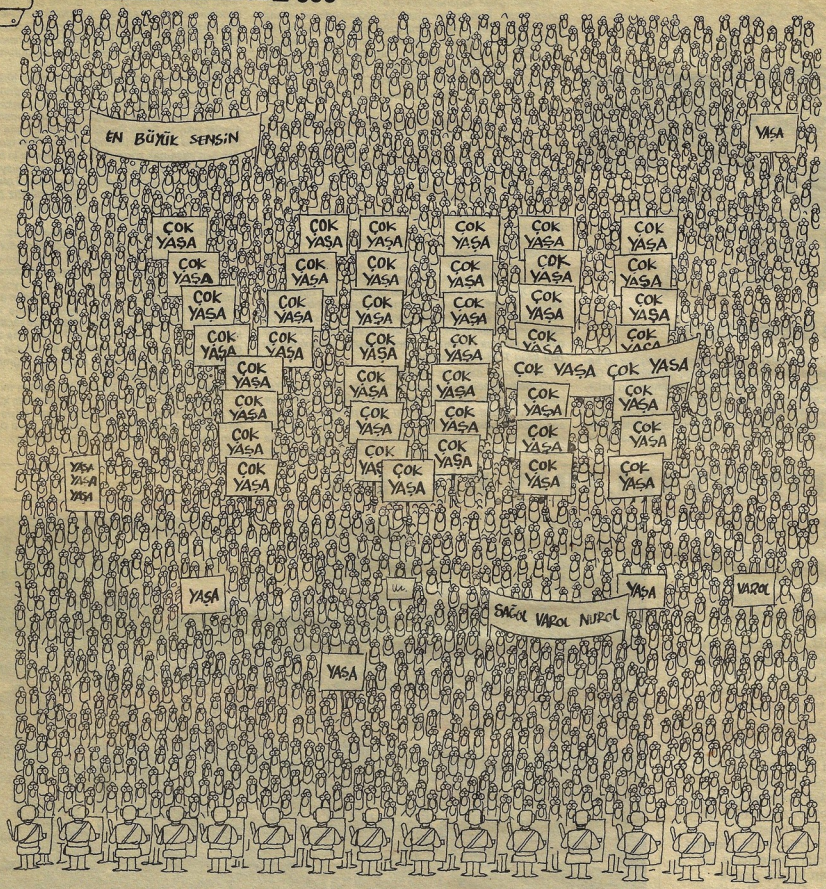

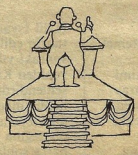

İsmail Gülgeç 85

İsmail Gülgeç